

Izvorni znanstveni članak

UDK: 327(430:436)"1933/1938"

Primljeno u uredništvo: 11. travnja 2007.

Prihvaćeno za tisak: 10. svibnja 2007.

Geneza njemačko-austrijskih odnosa 1933 – 1938.

LIVIA KARDUM*

Sažetak

Austrijsko-njemački odnosi od dolaska Hitlera na vlast do *Anschlusa* Austrije primjer su paralelizma njemačke vanjske politike koju je vodilo još uvijek ne u potpunosti nacificirano Ministarstvo vanjskih poslova s jedne strane i NSDAP s Hitlerom, s druge. To se promijenilo tek s novim ministrom vanjskih poslova Ribbentropom. Austrijsko pitanje bilo je prijelomno za europske političke odnose, jer je cijena mira prvi puta nakon Prvog svjetskog rata plaćena suverenitetom jedne europske države, što je bio samo početak razaranja sistema međunarodnog prava i sigurnosti.

Ključne riječi: Anschluss, Hitler, Schuschnigg, Papen, Seyss-Inquart, Domovinski front, Berchtesgadenski sporazum, Tavsov plan

Priključenje Austrije Trećem Reichu bilo je Hitleru kao rođenom Austrijancu, po svemu sudeći, najdraži uspjeh, a uspjeha u njegovoj državničkoj karijeri nije bilo malo. Odmah nakon dolaska na vlast, Hitler je upro sve svoje snage da Njemačku oslobodi stege Versailleskog mirovnog ugovora. Odbacivanje svega onoga što je Njemačkoj bilo nametnuto "sramnim, ponižavajućim i nepravednim" Versailleskim mirom imalo je za Hitlera, a i za većinu Nijemaca posebno značenje. Zato je priključenje Austrije bila tim draža pobjeda što je *Anschluss* bio izričito zabranjen, a proveden je bez prolijevanja krvi. To nipošto nije značilo da je Austrija bila lak plijen. Hitler je morao, da bi se domogao svoje bivše domovine, razviti dugogodišnju vrlo vještu političku stra-

*

Dr. sc. Livia Kardum, redovita profesorica na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Lepušićeva 6; e-mail: lovro.kardum@zg.htnet.hr

tegiu i taktiku i prema Europi i prema samoj Austriji. Usprkos tome, malo je nedostajalo da propadne njegov plan mirne inkorporacije Austrije u Treći Reich.

Iako je Njemačka odbacila Versailleski diktat i počela se otvoreno naoružavati, Hitler je itekako bio svjestan da Treći Reich još godinama neće biti prvorazredna vojna sila.

Zbog toga je bilo od presudne važnosti da Austrija ne pruži otpor, a istovremeno da ostanu mirne i ostale europske države, naročito zaštitnica Austrije – Italija. Za Njemačku u tom razdoblju njenog vojnog rasta i jačanja tihi *Anschluss* je bio nužnost, a ne svjesna namjera i cilj. Hitler je odabrao politiku kojoj s formalne točke gledišta nije bilo prigovora. Bilateralnim ugovorima i dogovaranjima nastojao je ukloniti sve razlike između dviju država i dovesti Austriju u potpunu ekonomsku i političku ovisnost od strane Reicha. To je bila politika evolucionog zblizavanja dviju zemalja, čija bi posljednja instanca – prema Hitleru – bilo bezbolno stapanje Austrije s Trećim Reichom.

I u Austriji ideja pripojenja Velikoj Njemačkoj nije bila strana, naročito nakon raspada Austro-Ugarske kada je izgledalo da mala Austrija nema uvjeta za samostalni ekonomski i politički život. Međutim, pod tim pojmom u Austriji se krila sva šarolikost tadašnje političke scene. Austrijski liberali su mislili na zajedništvo s njemačkim liberalima protiv monarhije i protiv konzervativnih snaga katolicizma. Socijaldemokrati su pod *Anschlussom* smatrali pripojenje jednoj socijalističkoj parlamentarno-demokratskoj uređenoj republici. Katolici su se nadali katoličkoj protuteži protiv protestantskog sjevera, a staronijemci su podrazumijevali pripojenje na nacionalnu Veliku Prusku, dok su nacionalsocijalisti, kad su govorili o *Anschlussu*, mislili na izjednačenje i beskompromisno potčinjavanje nacionasocijalističkom principu vodstva. Ali gotovo svi Austrijanci, pobornici ideje o *Anschlussu*, zamislili su budući veliki njemački Reich kao saveznu državu u kojoj bi se snage pojedinih narodnosti i pokrajina mogle međusobno mjeriti, pa zato predstavljati vjernu sliku šarolike mnogostranosti njemačkog načina života.¹

Politiku "pomirenja" dviju zemalja Hitler je počeo provoditi već 1934. godine nakon neuspjelog krvavog puča austrijskih nacista, čija je žrtva bio austrijski kancelar Engelbert Dollfuss. Austrijski nacisti, očito potaknuti Hitlerovim radikalnim obračunom s Ernstom Röhmom, smatrali su da je kucnuo čas za dugo priželjkivani *Anschluss*. Ideja o *Anschlussu* povlačila se kao rješenje za teške ekonomske probleme Austrije još od Pariške mirovne konferencije 1919. godine. Francuska se tada izborila da zabrana *Anschlussa* uđe u odredbe i Versailleskog i Saintgermainskog mirovnog ugovora, iz straha da bi pripojenjem 10 milijuna Austrijanaca opet nastala Velika Njemačka. Na vrhuncu velike ekonomske krize, koja se naročito drastično manifestirala u Njemačkoj i Austriji, obje zemlje pokušale su 1931. godine provesti bar carin-

1

Guido Zernatto, *Die Wahrheit über Österreich*, Longmans, Green and co., New York – Toronto, 1938., str. 51-52.

sku uniju. Međutim, Francuska i njen eksponent u Podunavlju – Mala Antanta, ostale su nepokolebljive, pa su Berlin i Beč morali odustati od "privrednog Anschlusa".

Raspoloženje Europe nije se bitno promijenilo u korist *Anschlusa* ni 1934. godine. Francuska, Velika Britanija i Italija su 17. veljače 1934. objavile deklaraciju kojom potvrđuju zajedničko stajalište o potrebi da Austrija ostane nezavisna i cjelovita država u skladu s postojećim sporazumima, a mjesec dana kasnije Italija je s Austrijom i Mađarskom potpisala Rimske protokole koji su se uglavnom odnosili na gospodarska pitanja, ali su znatno učvrstili i političke veze tih zemalja.² Zbog toga se Hitler nije prepustio ideološkom zanosu i euforiji kad su nacisti u Beču ubili Dollfussa, već je realnopolitički zaključio da je Njemačka još suviše slaba da austrijskim nacistima pruži podršku.³

Hitler je bio sklon hazarderstvu i politici blefiranja, ali tek tada kada je po vlastitoj procjeni imao realne šanse da na taj način i uspije postići ono što želi. Austrija je u tom trenutku bila i suviše krupan zalogaj, mnogo krupniji od Saarskog plebiscita i remilitarizacije Rajnske oblasti. Radilo se ipak o suverenoj državi, članici Lige Naroda i jednoj od članica potpisnica Rimskih protokola. Benito Mussolini je zbog austrijskih događanja odmah izvršio koncentraciju talijanske vojske na Brenneru što je bilo više nego jasno upozorenje da Italija stoji iza austrijskih oficijelnih vlasti. Austrija je osim toga bila povezana i s ostalim europskim državama pa i čitavim svijetom mnogim političkim, kulturnim, a naročito ekonomskim vezama, što se nikako nije smjelo zanemariti u tom za Njemačku nepovoljnom trenutku. Zbog toga je Hitler u vrijeme rušenja Dollfussa demonstrativno prisustvovao predstavi u Bayreuthu, a nakon toga i na večeri u restoranu kako bi javno pokazao da s pučistima nema baš ništa. U to je ipak bilo teško povjerovati, ne samo zbog prvog poglavlja *Mein Kampfa* u kojem je ujedinjenje s Austrijom istakao kao primaran zadatak kojem treba težiti do kraja života, već i zbog niza ranijih političkih poteza koji nisu ostavljali sumnju u prave namjere Njemačke prema Austriji. Tako je 1930. g. člana njemačkog Reichstaga Theodora Habichta imenovao inspektorom Austrijske nacističke stranke, a Alfreda Eduarda Frauenfelda, uspješnog reorganizatora Austrijske nacističke stranke primio u svojevoljni egzil.⁴ Frauenfeld je nesmetano iz Münchena svake noći preko radija žestoko

2

Alan Bullock, *Hitler, A Study in Tyranny*, Cox & Wyman Readingm 1986., str. 327.

3

Hitler sigurno nije stajao iza puča, ali nije u potpunosti jasno da li je i koliko je o svemu bio unaprijed obaviješten. Povjesničar Ian Kershaw smatra da je gotovo nemoguće da se tako krupni korak odigrao bez njegova znanja, te da su ga austrijski nacisti najvjerojatnije krivo uvjerali da pučisti dolaze iz redova vojske, a da će im se austrijski nacisti samo pridružiti. Ian Kershaw, *Hitler, 1889-1936. Oholost, Zagraf*, Zagreb, 2000., str. 522.

4

Austrijska Nacionalsocijalistička partija osnovana je 29. kolovoza 1926. kao dio njemačke nacističke partije (Gau 8). Godine 1927. u cijeloj Austriji bilo je samo 130 mjesnih grupa s oko 7000 članova. Godine 1930. članstvo se povećava na 110.000, ali su iste godine na općim izborima ipak ostali bez mandata što je potaklo Hitlera da u Austriju pošalje Habichta. G. Zernatto, *Die Wahrheit über Österreich*, Longmans, Green and co., New York – Toronto, 1938., str. 64.)

poticao austrijske naciste na ubojstvo Dollfussa. U međuvremenu su austrijski nacisti diljem Austrije vršili razne diverzantske akcije, dizali željezničke pruge, vladine zgrade i električne centrale u zrak, a nisu se libili ni ubijanja Dollfussovih pristalica. Eksplozivni materijal za te akcije dobivali su iz Njemačke. Nakon što su 19. lipnja 1933. godine ručnim bombama napali gimnastičarsko katoličko društvo i teško ranili više gimnastičara, a jednog i smrtno, austrijska je vlada odlučila zabraniti nacističku partiju u cijeloj Austriji. To nije zaustavilo terorističku aktivnost nacista pa su već u kolovozu uslijedili napadi suzavcem na kavane, trgovačke centre i kina, a nije protekao ni jedan dan bez eksplozija, ranjenih i mrtvih. Krajem siječnja 1934. diverzantska aktivnost se još više intenzivirala da bi početkom veljače dosegla vrhunac od čak 40 eksplozija dnevno. Pritom su se naročito usredotočili na željezničke postaje i postrojenja kako bi prekinuli promet i odvratili dolazak stranaca u, kako je trebalo izgledati, po život opasnu Austriju. U svibnju je posebno na udaru bio Salzburg, kad su bombe eksplodirale pred svim znamenitim dvorcima i dvoranom svečanih igara.⁵ Svi nacistički atentatori i diverzanti nalazili su sigurno utočište preko njemačke granice gdje je Hitler odobrio i formiranje Austrijske legije od nekoliko tisuća dobro obučenih i naoružanih pripadnika koji su se utaborili duž austrijske granice u Bavarskoj, spremni na akciju u svakom trenutku.⁶

Zbog svega toga Hitler se odlučio za drastične mjere kako bi umirio i europsku i austrijsku javnost i pokazao spremnost da poštuje austrijski suverenitet. Izjavio je da će izručiti Dollfussove atentatore ukoliko se budu htjeli skloniti u Njemačku, razriješio je Habichta i opozvao kompromitiranog njemačkog ambasadora Kurta Rietha.⁷ Za novog ambasadora u specijalnoj misiji poslao je u Beč čak svog vicekancelara Franza von Papena, prijatelja ubijenog kancelara Dollfussa. Imenovanjem svog vlastitog zamjenika ambasadorom u Austriji Hitler je htio u Beču stvoriti pomirljivu atmosferu, ali se istovremeno riješiti nepoželjnog i nametnutog vicekancelara.

Papen u svakom slučaju nije bio čovjek po Hitlerovu ukusu. Imućan, plemić, bivši konjički časnik i gentleman, pripadao je bivšem pruskom establismentu. I upravo je takvog Papena tadašnji predsjednik republike Hindenburg imenovao kancelarom, a ne Hitlera koji je to očekivao u trenutku kada je nacistička stranka postala najjača stranka Weimarske republike. To poniženje Hitler nije mogao zaboraviti, jer čak i tada kada se Hindenburg više nije mogao opirati da Hitleru povjeri mandat za sastav vlade, ustrajao je tvrdokorno da bar vicekancelar bude čovjek njegovog povjerenja tj. Papen koji je trebao biti Hitlerov regulativ i jedan od garanata ustavnosti i demokracije. Papen je ubrzo na vlastitoj koži osjetio da je za naciste *persona non grata*. Za

5

Isto, str. 68.

6

William L. Shirer, *Uspón i pad Trećeg Reicha*, Znanje, Zagreb, 1977., 2. svezak, str. 8.

7

Joachim C. Fest, *Hitler, Der Führer*, Verlag Ullstein, Frankfurt/M, Berlin, Wien, 1976., str. 669.

dlaku je izbjegao smrti u "noći dugih noževa", a zatim je udaljen iz Berlina i postavljen za ambasadora, doduše u specijalnoj misiji, ali u maloj zemlji – Austriji. Za čovjeka, koji je bio bivši njemački kancelar i tadašnji vicekancelar i koji je do samog kraja uživao bezgranično Hindenburgovo povjerenje, položaj ambasadora u Beču mogao je biti samo degradacija. Papan je ipak brzo prebrodio šok zbog premještaja. Rado je povjerovao Hitlerovim tvrdnjama o naročitoj važnosti njegove misije u Beču. Hitleru je Austrija bez sumnje bila neobično važna, ali on nije ni slutio da će upravo tašti Papan učiniti sve da Austrija postane što lakši plijen. Papenu je silno imponirala moć pa makar ta moć bila nacistička, iako sam nije bio nacist. Istovremeno je bio beskrajno servilan i nakon svakog poniženja još ponizniji. Te dvije osobine činile su ga idealnom osobom za provedbu Führerovih planova u Austriji.

I

Našavši se u Beču, Papan se predano latio posla da Austriju dovede na put zblizjenja s Trećim Reichom. Prvi rezultat njegovog rada bio je tzv. *Gentle-manski sporazum*, kojeg su 11. srpnja 1936. potpisali Papan i Dollfusov nasljednik, kancelar Kurt von Schuschnigg.⁸ Tim je sporazumom Austrija ipak bila prisiljena normalizirati odnose sa svojom sjevernom susjedom, poučena neefikasnošću europskih velesila prilikom provedbe Saarskog plebiscita i remilitarizacije Rajnske oblasti.⁹ Neposredno prije sklapanja sporazuma s Njemačkom austrijski kancelar je izvršio rekonstrukciju vlade iz koje je istupio vođa *Heimatschutzverbanda* (Domovinskoobrambenog udruženja), najjače nacionalne paravojne organizacije, princ Ernst Rüdiger Starhemberg, koji je kao vicekancelar nakon Dollfusova ubojstva preuzeo vodstvo i *Domovinskog fronta*,¹⁰ krovne nadstranačke političke organizacije Austrije. Taj razlaz je

8 Erhard Klöss, *Von Versailles zum Zweiten Weltkrieg, Verträge zur Zeitgeschichte 1918-1939*, dtv, München, 1965., str. 254.

9 Schuschnigg je tvrdio da je sporazum od 11. srpnja rezultat nastojanja da se paralelno učvrsti pozicija *Domovinskog fronta* u Austriji s jedne strane, a da ujedno i vanjskopolički položaj Austrije ojača. Tek je sredinom 1936. vanjskopolička i unutrašnjepolička situacija u Njemačkoj i Austriji u toj mjeri sazrela, da je bilo moguće normalizirati odnose dviju zemalja. Schuschnigg je naglasio da su obaveze koje je tim sporazumom preuzela austrijska vlada samo ponovljeni stavovi bivšeg kancelara Dollfussa, koje je on više puta izložio u svojim programatskim govorima. Državni ugovor od 11. srpnja, prema Schuschniggu, ne sadržava ni jednu riječ koju sam Dollfuss ili njegovi sljedbenici ne bi mogli nekom ranijom prilikom bez kolebanja potpisati. (Kurt Schuschnigg, *Dreimal Österreich*, Beč, 1937., str. 308.)

10 *Domovinski front* je osnovao Dollfuss kao nadstranačku organizaciju za okupljanje udruženja i bivših stranaka koje su ukinute ustavom 1. svibnja 1934., a koje podržavaju vladinu politiku. Kasnije je *Domovinski front* poprimio obilježje jedinstvene organizacije koja je kao jedina politička grupacija predstavljala volju naroda. *Domovinski front* nije imao program već samo princip da Austrija bude slobodna, nezavisna, kršćanska, germanska, savezna i autoritarno vođena država. Imao je oko 3 milijuna članova. Takva široka politička platforma omogućavala je da se u *Domovinski front* uključe ljudi različitog političkog uvjerenja i mišljenja što je – po mišljenju mnogih – bila prepreka za efikasno i energično djelovanje *Domovinskog fronta* protiv nacističkog pokreta. Godine 1937. pokušalo se unutar *Domovin-*

nog materijala. Utanačeno je i kada i u kakvim prilikama građani jedne i druge zemlje smiju izvoditi svoju himnu, a predviđa se značajan proboj i povećanje međusobne trgovinske razmjene, kao i normalizacija malograničnog prometa.

Točke osam i devet koje su govorile o budućoj austrijskoj vanjskoj i unutrašnjoj politici bile su naročito osjetljive jer se austrijska vlada obavezala da će vanjsku politiku voditi u skladu s miroljubivim nastojanjima njemačke vanjske politike, pa će se u tom cilju obje strane uzajamno konzultirati u svim pitanjima od zajedničkog interesa.

Još delikatnija je bila obveza austrijskog kancelara da će provesti širokoo-uhvatnu amnestiju političkih zatvorenika, s izuzetkom samo onih koji su osuđeni za naročito teške delikte kao i da će omogućiti predstavnicima tzv. nacionalne opozicije, odnosno nacistima, da se uključe u aktivan politički život kako bi došlo do popuštanja nazadovoljstava u njihovim redovima i do poboljšanja unutrašnjepolitičkih odnosa u samoj Austriji.¹⁴

Iako to na prvi pogled nije tako izgledalo, ta je obveza austrijske strane bila sudbonosna, jer su politički zatvorenici većinom bili opasni ultranacionalisti protiv kojih se austrijska vlada do tada energično i uspješno borila. Sada im je omogućeno da se slobodno infiltriraju u sve strukture političke vlasti Austrije. Austrijski nacisti neće propustiti tu priliku. Bila je to pukotina koja će se stalno širiti i naposljetku progutati austrijsku suverenost.

Loš je predznak bilo i to da se njemačka strana nije držala dogovora da će se sporazum objaviti istovremeno i da će biti popraćen prijateljskim komentarom s obje strane. Dogovora su se držali samo Austrijanci. Odmah nakon što je novi generalni sekretar *Domovinskog fronta* Guido Zernatto pročitao preko radija tek potpisani austrijsko-njemački sporazum, kancelar Schuschnigg je odmah održao vrlo afirmativan prijateljski govor. S njemačke strane je bez ikakvog komentara sporazum pročitao ministar propagande Reicha, Joseph Goebbels.¹⁵

Italija je o austrijsko-njemačkim pregovorima bila unaprijed obaviještena s obje strane. Ipak je njemački ambasador u Rimu Ulrich von Hassell gotovo na sam dan potpisivanja sporazuma podsjetio i Mussolinija i talijanskog ministra vanjskih poslova Galeaza Ciana da je Njemačka voljna priznati aneksiju Etiopije i pružiti svu potrebnu podršku i pomoć. Bila je to cijena za Austriju i Mussolini ju je prihvatio pa je izrazio zadovoljstvo austrijsko-njemačkim sporazumom kojim će biti uklonjena i posljednja hipoteka s talijansko-njemačkih odnosa. Uvjeravao je Hassella da je energično upozorio Schuschnigga da Austrija mora voditi politiku u skladu s germanskom tradicijom, te da nikako ne poteže pitanje restauracije Habsburgovaca.¹⁶

14

Ibid, str. 231-233. *Das Deutsch-Österreichische Abkommen von 11.VII 1936*, Beč, 11.VII 1936., br. 152.

15

Guido Zernatto, *Ibid*, str. 160.

16

ADAP, str. 235-237., *Der Deutsche Botschafter in Rom an das Aswärtige Amt*, telegram, Rim, 11.VII 1936., br.155.

Odmah nakon potpisivanja srpanjskog sporazuma Papen se sastao sa Schuschniggom da bi se dogovorili kako da ga provedu u djelo na zadovoljstvo objiju strana. Schuschnigg je već bio zabrinut da se javno isticanje nacističkih znakova ne bi koristilo u propagandne svrhe, ali je amnestija ipak provedena prema planu.¹⁷ Problem je nastao što stari nacistički borci nisu shvaćali da treba prekinuti dosadašnji iscrpljujući pozicioni rat s austrijskim vlastima. Zato je Papen sugerirao Berlinu da se austrijskim nacistima, koji za sada nemaju čvrsto vodstvo, sugerira da miruju i čekaju. To je bilo posebno važno jer su se legitimisti koji su bili najteže pogođeni sporazumom od 11. srpnja nadali da će Reich prekršiti sporazum pa će pitanje restauracije opet doći u prvi plan.¹⁸

Papen je uvjeravao Berlin da je glavnina Austrijanaca s oduševljenjem prihvatila austrijsko-njemački sporazum, ali je ipak morao priznati, kao i Karl Megerle koji je bio zadužen za širenje nacionalsocijalističke propagande u Austriji, da u vladajućim krugovima, usprkos dobroj volji kancelara Schuschnigga i njegovog državnog sekretara za vanjske poslove Guida Schmidta, još uvijek vlada staro neprijateljstvo. Protivnici sporazuma još su uvijek i mnogobrojni i jaki. Zbog toga je Megerle predložio njemačkom ministru vanjskih poslova Konstantinu von Neurathu da se Schmidta,¹⁹ koji jedini uživa potpuno Schuschniggovo povjerenje, pozove u službeni posjet Reichu. Ambicioznog Schmidta bi se moglo potaći da svoju političku karijeru gradi na učvršćivanju veza s Reichom.²⁰ Zabrinut je bio i pronacistički ministar u Schuschniggovoj vladi Edmund Glaise von Horstenau, jer se odugovlači s njegovim imenovanjem za ministra unutrašnjih polova, a ne spominje se više ni rekonstrukcija vlade u nacionalnom (nacističkom) smislu. Provedba sporazuma ovisi isključivo o dobroj volji službenika ministarstava, s izuzetkom ministarstva pravosuđa koje čini sve da se sporazum minira, tvrdio je Glaise. Austrijanci samo žele izvući što više ekonomske koristi od sporazuma s Njemačkom, a nisu spremni na bilo kakve ustupke u unutrašnjoj politici, pa bi zato Reich morao izvršiti svaki mogući pritisak na Beč.²¹

17

Ibid., str. 240., Der Deutsche Botschafter in Wien an das Auswärtige Amt, telegram.

18

Ibid., str. 241-243., Der Deutsche Botschafter in Wien an den Führer und Reichskanzler, izvještaj, Beč 28. VII 1936., br. 161.

19

Schmidt je kao i Schuschnigg pohadao jezuitsku gimnaziju "Stella matutina" u Feldkirchu, studirao pravo u Beču i Berlinu, a u državnu službu stupio je kao sekretar austrijske ambasade u Parizu. Nakon što je Starhemberg napustio vladu, a tadašnji državni sekretar za vanjske poslove Egon barun Berger-Waldeneg imenovan novim austrijskim ambasadorom u Rimu, Schmidt je s mjesta vicedirektora vlade, u duhu sporazuma od 11. srpnja i politike pomirenja s Reichom, imenovan novim državnim sekretarom za vanjske poslove. S kancelarom Schuschniggom ga je povezivalo duboko prijateljstvo. Njegov utjecaj na kancelara je bio velik, a lojalnost neupitna. Iako je bio kršćansko-socijalnih uvjerenja, volio je da ga nacionalsocijalisti smatraju svojim. G. Zernatto, *Ibid.*, str. 163.

20

ADAP, str. 244-245., Dr. Karl Megerle an Reichsminister von Neurath, izvještaj, Berlin-Lankwitz, 29.VIII 1936., br. 136.

21

Schuschnigg je energično odbijao glasine ilegalne propagande da je austrijska vlada tajno preuzela još neke obaveze, povrh već poznatih iz srpanjskog sporazuma. Tako se primjerice - tvrdio je Schuschnigg - nikad nije govorilo o nekoj rekonstrukciji kabineta, jer je to čisto unutrašnjepolitička stvar Austrije. U

Austrijski nacisti su se teško snalazili u novonastaloj situaciji i to ne zbog oštrih mjera austrijskih vlasti, već zbog toga što je amnestija izazvala borbu za vlast starog rukovodstva, koje se nakon amnestije našlo na slobodi i mladog, koje je u međuvremenu zasjelo na vodeće pozicije nacističkog pokreta. Odnosi su se dodatno zakomplicirali zato što je netom na slobodu pušteni vođa ilegalne nacističke partije kapetan Josef Leopold bio pripadnik SA odreda, dok su mladi partijski vođe Stein i Odilo Globotschnigg pripadali SS-u, pa se nije radilo samo o borbi za pozicije u partiji, već i o rivalstvu SA odreda i SS-a. Ipak je došlo do kompromisa. Leopold je opet preuzeo vodstvo s pravom da odlučuje o najvažnijim pitanjima, ali su Stein i Globotschnigg, koji su rukovodili pokretom za vrijeme njegovog dvogodišnjeg tamnovanja ostali na svojim položajima. Izgledalo je da je tako problem riješen na zadovoljstvo obiju strana, ali nedugo nakon toga Leopold je ipak otpustio nekolicinu mladih suboraca, a svojim zamjenikom imenovao je penzioniranog konjičkog kapetana Schattenfroha čija je žena još k tome bila židovskog porijekla. Takvo flagrantno kršenje principa nacističke ideologije naišlo je na žestoku kritiku i otpor među članovima partije. Austrijskim vlastima je ta svađa, naprotiv, bila dobrodošla prilika da se nejedinstvo unutar nacističkog pokreta još više pojača i produbi.²²

Vrlo su složeni bili odnosi austrijskih nacista i s nacističkom središnjicom u Reichu. Hitleru je svakako bilo u interesu da se austrijski nacistički pokret konsolidira i ojača, ali prvenstvena zadaća mu je trebala biti da služi realizaciji njegovih budućih političkih planova. Na toj relaciji je često dolazilo do nesporazuma i nerazumijevanja. Sporazum od 11. srpnja dao je polet i pobudio nadu austrijskim nacistima, koji su nakon amnestije preplavili Austriju, da će ubrzo doći do promjene režima u Beču. A to je bilo upravo ono što Hitler nije htio u tom, za Njemačku još uvijek politički i vojno nepovoljnom trenutku. Zbog toga su austrijski nacisti dobili naredbu, koja je mnogima teško pala, da privremeno miruju i čekaju naredbu iz Reicha.

Početkom studenog rekonstruirana je austrijska vlada. Nacistima sklon Odo Neustädter-Stürmer postao je ministar za sigurnost, a dotadašnji ministar bez lisnice Glaise von Horstenau dobio je upravu nekih sekcija Ministarstva unutrašnjih poslova. Ministarstvo trgovine dobio je Dr. Wilhelm Taucher, a ministar financija je postao Rudolf Neumayer. Papen je bio vrlo zadovoljan s ovakvom rekonstrukcijom, jer će se s novim ministrima moći mnogo lakše surađivati nego ranije. Austrijski tisak nije rekonstrukciji htio pridavati veći značaj, ali kancelar Schuschnigg je potvrdio Papenu da se pri rekonstrukciji, što se policije tiče, prvenstveno mislilo na zbliženje s nacionalnim (nacističkim) elementima. Ujedno je zamolio Papena da prenese Berlinu da

čl. 9b Sporazuma govori se samo o političkoj suradnji s nacionalnom opozicijom, tj. s ljudima koje će izabrati sam kancelar i koji će uživati njegovo povjerenje. (Schuschnigg, *Ibid.*, str. 310.)

22

ADAP, str. 248., Aufzeichnung des Gesandtschaftsrats Altenburg, Auswärtiges Amt, zabilješka, Berlin, 22. IX 1936., br. 165.

se usprkos tome napredak na tom polju može postići samo postepeno i polako, jer *Domovinski front* pruža najveći otpor.²³

Njemačka strana nije bila zadovoljna dinamikom provođenja sporazuma od 11. srpnja, pa nije imala ni razumijevanja za teškoće na koje je ukazivao kancelar Schuschnigg. Austrijska vlada ne samo da nije smirila unutrašnjo-političke odnose, već i amnestija nije obuhvatila sve one koje je trebala. Neke njemačke knjige i časopisi još su uvijek bili pod embargom, a i njemački pozdrav i znamenje još uvijek nisu bili dozvoljeni. Njemačka zastava se otvoreno diskriminirala, a što se kulturne razmjene tiče, savjetnik poslanstva u Berlinu Günther Altenburg je tvrdio da se i to provodi selektivno. Austrija je bila spremna zaključiti aranžmane i s Italijom i s Mađarskom i s Francuskom, ali se protivila produbljivanju odnosa s Njemačkom. Zbog toga je Altenburg predložio da se na rješavanju upravo tih pitanja inzistira prilikom predstojećeg službenog posjeta austrijskog državnog sekretara za vanjske poslove Schmidta Berlinu.²⁴ Istovremeno je u njemačko Ministarstvo vanjskih polova stigao upit ministra financija grofa Lutza Schwerin von Krosigha da li da se na Austriju izvrši pritisak obustavom njemačkih kredita.²⁵

Uoči Schmidtovog službenog puta Austrijanci su se složili s nacrtom protokola koji bi obje strane potpisale u Berlinu, a predviđao je zajednički stav prema komunizmu, suradnji u Podunavlju i o provedbi austrijsko-njemačkog sporazuma. Schmidt je ipak pred sam polazak u Berlin zamolio Papena da u cilju poboljšanja političke atmosfere Austrija i Njemačka izmjene prijateljski intonirane izjave o šefovima svojih vlada. U tu svrhu Schmidt je bio spreman dati intervju austrijskim novinama, ukoliko bi dobio garanciju da će sličnu izjavu dati i Hitler o kancelaru Schuschniggu, u kojem bi naglasio naročite zasluge njemačke nacionalsocijalističke vlade, a posebno Führera.²⁶ Hitler se, izgleda, s tim složio.²⁷

Hitler je 19. studenog primio Schmidta u gotovo dvosatnu audijenciju u prisutstvu Neuratha, austrijskog ambasadora u Berlinu dr. ing. Stephana Tauschitza, Papena i državnog sekretara dr. Otta Meissnera, koji je vodio zapisnik. Neposredno prije tog oficijelnog prijema Hitler je pola sata razgovarao sa Schmidtom u četiri oka. Kao i uvijek u ovakvim prilikama Hitler je vodio glavnu riječ, a započeo je izlaganjem o problemima Europe i o položaju Njemačke. Odmah se žestoko okomio na Židove koji kao narod nemaju vlasti-

23

Ibid., str. 260-262., Der Deutsche Botschafter in Wien an den Führer und Reichskanzler, izvještaj, Beč, 4. XI. 1936., br. 171.

24

Ibid., str. 264-265., Aufzeichnung des Gesandtschaftsrats Altenburg, Auswärtiges Amt, zabilješka, Berlin, 9. XI. 1936., br. 174.

25

Ibid., str. 265-266., Der Reichsminister der Finanzen an das Auswärtiges Amt, izvještaj, Berlin, 10. XI. 1936., br. 175.

26

Isto, 280. Botschafter von Papen an Reichsminister von Neurath, izvještaj, Beč, 15. XI. 1936., br. 180.

27

Na gornjem dokumentu primjedba von Neuratha: "Führer prihvaća prijedlog. Obavijestio sam Papena."

te povjesne tradicije pa su kao idejni vođe boljševizma brutalno uništili postojeću kulturu i tradiciju. Boljševizam će – tvrdio je Hitler – na sadašnju i buduću povijest Europe utjecati na isti način na koji je djelovala pojava Kršćanstva, Islama ili Reformacije. Njemačka neće dozvoliti da boljševizam u Francuskoj uhvati korijenje, jer bi se ta ideologija proširila preko njenih granica i na Belgiju i Nizozemsku pa bi se Njemačka, koja ovisi o vanjskotrgovinskoj razmjeni, našla okružena samim boljševičkim državama. Usprkos tome – uvjeravo je Hitler Schmidta – Njemačkoj nije u interesu da pokori te države, jer su isuviše napučene stanovništvom koje se ionako nikad ne bi asimiliralo u njemački korpus. Ali isto tako, Njemačka ne može biti indiferentna prema unutrašnjepolitičkim događanjima na toj strani pa je to i razlog zbog čega je tako energično intervenirala u Španjolskoj u kojoj bi se eventualni poraz njenih nacionalnih snaga sudbonosno odrazio na Francusku. Vlada Leona Bluma već ionako priprema Francuze na boljševizam – tvrdio je Hitler. Boljševizam prijeti i Srednjoj Europi, nastavio je Hitler, a naročito su problematične Čehoslovačka i Mađarska. S Čehoslovačkom se u više navrata bezuspješno pokušalo uspostaviti podnošljive odnose, ali do normalizacije će doći tek kada 3,7 milijuna sudetskih Nijemaca u Čehoslovačkoj prestanu biti građani drugog reda. Osim toga, Čehoslovačka bi morala prekinuti sve veze sa Sovjetskom Rusijom s kojom je zajedno s Francuskom sklopila pakt. Upravo zbog velike opasnosti koja Njemačkoj prijeti od mogućih sovjetskih zračnih baza na češkom teritoriju, Njemačka je izgradila snažnu avijaciju, ali ne zato da bi vodila rat već da se ne nađe u situaciji sličnoj 1914. godine – uvjeravao je Hitler Schmidta. Takva situacija u cilju europskog zajedništva nalaže odricanje od nekih politički sporednih zahtjeva, kao što su mađarski revizionistički zahtjevi prema Rumunjskoj i Jugoslaviji koje su vrlo važne kao brana protiv boljševizma. Zbog toga ih se, bez obzira na razumijevanje za mađarsku stvar, nikako ne smije slabiti ratnim prijetnjama. Naprotiv, i Jugoslaviju i Rumunjsku trebalo bi – po mišljenju Hitlera – privući Njemačkoj, Austriji, Italiji i Mađarskoj koje su već i sada povezane zajedničkim interesom, pogotovo u kriznim situacijama. U daljnjoj fazi – predviđao je Hitler – taj bi se savez mogao proširiti i na Čehoslovačku ukoliko bi se ona odvojila od Sovjetskog Saveza. Možda bi se moglo privući i Poljsku, Španjolsku pa čak i Francusku, pa je Hitler zamolio Schmidta da austrijska vlada pokuša utjecati na Mađarsku da se odrekne nekih svojih revizionističkih zahtjeva kao što je to već učinila i Njemačka s Alsaceom i Lorraineom i svim svojim ostalim teritorijalnim potraživanjima.

Hitler je savjetovao Schmidtu da Austrija svakako napusti Ligu naroda, jer ona onemogućava sporazumijevanje među narodima. Njemačka je izlaskom iz Lige naroda samo profitirala jer je vratila slobodu djelovanja, pa bi bilo vrlo dobro kad bi sve autoritativne države također napustile tu organizaciju.

Schmidt se složio s Hitlerom da je Liga naroda izgubila svoju svrhu, ali s obzirom da je Austrija mala država vezana privrednim vezama i zajmovima, ona ipak mora ostati u toj organizaciji. Također je smatrao da je dobro da su neke autoritativne države još uvijek u Ligi naroda, jer tako lakše mogu brani-

ti svoje interese od boljševizma. Hitler je savjetovao da nakon istupanja Italije iz Lige naroda to svakako učine i Austrija i Mađarska. Velika Britanija, kojoj uvijek imponira tuđa snaga i s kojom Njemačka teži uspostaviti dobre odnose, promijenila bi svoju politiku ukoliko bi se suočila s značajnom grupacijom zemalja van Lige naroda – tvrdio je Hitler.

Prije samog potpisivanja službenog protokola Schmidt je imao još jedan razgovor s Neurathom koji ga je upozorio da Njemačka u duhu sporazuma od 11. srpnja djeluje na partijske centre kako u Njemačkoj tako i u Austriji, ali da je potrebno brže i u većem opsegu uključiti nacionalne elemente u austrijsku vladu, kao i da mora prestati proganjanje članova nacionalsocijalističkog pokreta. U protivnom bi ponovno moglo doći do incidenata i nemira za koje Njemačka neće moći snositi odgovornost. Schmidt je pokušao razuvjeriti svog sugovornika i podsjetio je na nedavnu rekonstrukciju austrijske vlade koja će poduzeti sve da se postepeno ukinu mjere protiv nacionalsocijalista, ali Neurath ipak nije prihvatio poziv da posjeti Austriju sve dok se ne bude vidjelo kako će Beč prihvatiti njihov dogovor.²⁸

Konačni protokol što su ga 21. studenog potpisali Neurath i Schmidt utanačivao je stav Njemačke i Austrije o komunizmu, zajedničkoj suradnji u Podunavlju i provedbi njemačko-austrijskog sporazuma. U prvim dvjema točkama zemlje potpisnice su se ukratko složile da komunizam ugrožava mir i sigurnost u Europi i potvrdile svoju spremnost da se svim silama bore protiv komunističke propagande u svojim zemljama te da neće ulaziti u nikakve dalekosežne privredne kombinacije u Podunavlju bez suglasnosti s druge strane. Bilateralni i Rimski protokoli su iz toga isključeni. Treća točka protokola koja je govorila o provedbi austrijsko-njemačkog sporazuma detaljno je utanačivala prava Nijemaca u Austriji u političkom, kulturnom i ekonomskom smislu. Nijemci s boravkom u Austriji dobili su pravo na isticanje i njemačke zastave. Što se kulturnih veza tiče, obje zemlje su se obvezale da će na međunarodnim kongresima u svim pitanjima koja se odnose na zajedničku germansko-njemačku kulturu zajednički raditi i zajednički nastupati. Austrijski i njemački državljani trebaju u principu imati pravo članstva u nepolitičkim znanstvenim udruženjima obiju zemalja. Znanstvene akademije moraju tješnje surađivati, a pri tom se politički momenti moraju isključiti. Obje vlade će naročito unaprijediti razmjenu srednjoškolskih i sveučilišnih profesora. Osim toga, obje zemlje će ukinuti zabranu rasparčavanja knjiga, izuzev onih koje zlonamjerno napadaju državu, političko uređenje, povijest zemlje ili vodeće političke ličnosti. U svrhu organizacije zajedničkog rada na polju kulture, obje zemlje će formirati jedno zajedničko tijelo koje će nositi ime "Odbor za kulturne odnose između Njemačke i Austrije". U vezi s razmjenom tiska zaključeno je da će Austrija pored tiskovina koje se već nakon sporazuma od 11. srpnja čitaju u Austriji, dozvoliti i *Berliner Zeitung am Mittag* i *Kölnische Zeitung*. Njemačka će zauzvrat dozvoliti *Neues Wiener Tagblatt* i *Neuig-*

keits Weltblatt. Odlučeno je da ubuduće u osnovi neće biti zabrane časopisa osim onih čije bi rasparčavanje ugrožavalo red i poredak.

U vezi s austrijskim emigrantima u Njemačkoj, koji su većinom bili nacisti, austrijska vlada se obvezala da će u najkraćem mogućem roku blagonaklono razmotriti prvih pet stotina zahtjeva za povratak u Austriju, a kasnije i ostalih s liste koju će sastaviti njemačka strana, te da će preispitati njihove političke prekršaje, kao i njihovu materijalno-egzistencijalnu bazu. Emigranti-povratnici neće biti podvrgnuti nikakvoj diskriminaciji, niti će protiv njih biti pokrenut policijski ili sudski postupak.

Na kraju, obje strane su se složile da će poduzeti sve kako bi se povećala trgovinska razmjena dviju zemalja.²⁹

II

Austrijanci su bili vrlo zadovoljni službenim posjetom Berlinu, pogotovo jer se činilo da njemački zahtjevi prema Austriji i nisu tako teški kako se očekivalo i da ne zadiru radikalno u unutrašnjopolitičke prilike. Ali to je bio samo privid, u što se kancelar Schuschnigg ubrzo uvjerio nakon svog govora koji je 26. studenog održao u Klagenfurtu vođama *Domovinskog fronta*, kada je ustvrdio da *Domovinski front* ima samo tri protivnika: komunizam, nacizam i defetizam u vlastitim redovima. Berlin je oštro reagirao. Neurath je odgodio svoj službeni posjet Beču s obrazloženjem da je nemoguće provoditi politiku bezobzirne borbe protiv nacionalsocijalizma u Austriji, a istovremeno voditi s Reichom zajedničku politiku na temelju germanskog porijekla obiju zemalja.³⁰

Schuschnigg je iskoristio prvu priliku da izgadi loš dojam svog govora pa je na prijemu koji je 29. studenog u Schönbrunu održan u čast mađarskog regenta Miklosa Hortyja pokušao uvjeriti savjetnika njemačke ambasade u Beču von Steina da će Austrija u svakom pogledu slijediti politiku Reicha što se tiče vanjske politike, a da je njegov govor u Klagenfurtu bio namijenjen isključivo uskom krugu vođa *Domovinskog fronta*, koji se boje da će morati svoje položaje prepustiti nacistima. Tisak je čitavu stvar – tvrdio je Schuschnigg – predimenzionirao, a sporost pri realizaciji suradnje s tzv. nacionalnim elementima Schuschnigg je pripisao isključivo njihovoj razjedinjenosti, iako je za katoličku Austriju neprihvatljiva težnja nacionalsocijalista da sami ostvare totalitarnu vlast. Stein se suprotstavio svim kancelarovim uvjeravanjima pa je upozorio Schuschnigga da su nacionalsocijalisti jedini vjerni saveznici protiv komunizma, a da se Führer složio da u Austriji uđu u koaliciju.³¹

29

Ibid., str. 284-287., Protokoll, Berlin, 21. XI. 1936., br. 182.

30

Ibid., str. 291., Der Reichsminister des Auswärtigen von Neurath an die Deutsche Gesandtschaft in Wien, telegram, Berlin, 28. XI. 1936., br. 187.

31

Ibid., str. 295-297., Aufzeichnung des Botschaftsrats von Stein, Deutsche Gesandtschaft in Wien, zabilješka, Beč, 30. XI. 1936., br. 190.

Schuschnigg je i Papena pokušao uvjeriti da je njegov govor bio uperen protiv onih u *Domovinskom frontu* koji se svim silama bore protiv pomirenja s Trećim Reichom, a primjedba o "nacizmu" bila je namijenjena samo onim članovima nacionalne opozicije koji se ne mogu pomiriti s činjenicom da Austrija ostaje nezavisna država.³²

Schuschnigg u stvari nije vjerovao da je unutrašnjepolitičko pomirenje u Austriji moguće, iako je nastojao u tom smjeru djelovati. Smatrao je da zahtjev za totalitarnošću sam po sebi isključuje svako drugo mišljenje, pa je s totalitarnom svijesti nemoguće sjesti za pregovarački stol, osim ako se suprotna strana unaprijed ne želi odreći vlastitog mišljenja. Smatrao je da za sve strane u Austriji, i za socijaliste i za nacionalsocijaliste, moraju vrijediti ista mjerila, a to je na prvom mjestu opredjeljenje za Austriju, priznanje njenog ustava, prihvaćanje i pristup *Domovinskom frontu*, ukoliko postoje ostali uvjeti za aktivni politički rad, i odricanje od svih vrsta stranaka za koje u Austriji nema mjesta.³³

Austrijski kancelar je s takvim stavovima teško mogao udovoljiti stalnim pritiscima i optužbama Berlina da austrijska strana ne izvršava preuzete obaveze iz sporazuma s Reichom. Schuschnigg je vješto izmicao svim njemačkim zahtjevima koji bi doveli u pitanje austrijski suverenitet, bar ne u bliskoj budućnosti. Ali Nijemci su imali plan kako onemogućiti njegovu politiku odugovlačenja. Odlučili su Austriju vanjskopolitički izolirati prvenstveno od njene dotadašnje najveće zaštitnice - Italije. Mussolini je doduše priznao da je Austrija germanska zemlja, ali da u potpunosti može samostalno opstojati.³⁴ Trećem Reichu je to, dakako, bilo neprihvatljivo pa je Göring dobio zadatak da za vrijeme svog službenog posjeta Rimu u siječnju 1937. raščisti s Mussolinijem pitanje Austrije. Mussolini se bojao *Anschlussa* zbog talijanske granice na Brenneru i zbog mogućeg njemačkog prodora prema Balkanu, Trstu i Jadranu, pa je čitavih sedam dana o tome izbjegavao razgovor. Naposljetku je ipak na Göringovo inzistiranje izjavio da s pravne strane uopće ne može raspravljati o promjeni državnopravnog položaja Austrije s kojom je vezan Rimskim protokolima, ali da isto tako smatra neophodnim prijateljstvo s Reichom. Za Italiju je austrijsko-njemački sporazum od 11. srpnja - pojasnio je talijanski ministar vanjskih poslova Ciano - bitan preduvjet za popuštanje napetosti i za sporazumijevanje Rima i Berlina, a to znači da put do Rima vodi preko Beča. Ali tu svoju tvrdnju Ciano je odmah slikovito ublažio primjedbom da njemačko-talijanski odnosi kao i sve ostale slične kombinacije počivaju na više stupova, pa se oni neće urušiti ako se jedan stup odstrani iz čega je njemački ambasador u Rimu Hassell zaključio da za Talija-

32

Ibid, str. 298-299., Der Deutsche Botschafter in Wien an den Führer und Reichskanzler, dopuna telegrama od 28. XI. 1936., Beč, 2. XII. 1936., br. 191.

33

Schuschnigg, *Ibid*, str. 267-268.

34

Ibid, str. 276.

ne austrijsko-njemački sporazum od 11. srpnja nema značenje vječnog sporazuma, ali ga smatraju još uvijek važećim.³⁵

Kako je vrijeme odmicalo, odnosi Beča i Berlina bivali su sve napetiji, jer je austrijski kancelar spretno izmicao pritiscima da ilegalnoj austrijskoj NSDAP omogući legalno političko djelovanje. Ipak je početkom 1937. godine dozvolio osnivanje tzv. *Komiteta sedmorice* sa zadatkom da radi na pomirenju s nacionalnim (nacističkim) snagama i privoli ih na suradnju u okviru *Domovinskog fronta*.³⁶ S obzirom da su u *Komitetu sedmorice* prevladavali nacisti, to je tijelo pružalo idealnu zaštitu rada njihove ilegalne stranke. Glavne poslove *Komiteta* je vodio ing. Tavs, produžena ruka vođe austrijskih nacista Leopolda, pa je politika pomirenja ubrzo postala farsa. Austrijski nacisti su to javno pokazali prilikom državnog posjeta Neuratha Beču 22. i 23. veljače 1937. kad su organizirali velike pozdravne demonstracije nacističke mladeži. Zauzvrat je *Domovinski front* organizirao demonstracije u čast ispraćaja visokog njemačkog gosta.

Cilj Neurathovog posjeta bio je da od austrijske strane iznudi čvrste garancije, po mogućnosti pismene, protiv restauracije Habsburgovaca. Schuschnigg je na to nevoljko pristao, ali tek kad mu je Neurath otvoreno zaprijetio da bi eventualna restauracija što se Reicha tiče, za Austriju bila samoubojstvo. Popularnost i privrženost Austrijanaca staroj vladalačkoj kući bila je velika smetnja za njemačke planove da se približavanje dviju zemalja prikaže i provede kao uzajamna želja objiju strana. Zato je Schuschnigg umirio Neuratha da restauracija za sada nije izvjesna, a i ne bi se mogla provesti protiv volje Njemačke. Čak je izjavio da se ne bi dvoumio pretendenta na prijestolje, nadvojvodu Otta, uhapsiti ukoliko bi pokušao državni udar, ali ipak nije htio dati nikakve pismene garancije u tom smislu.³⁷ Schuschnigg je uspješno izmicao i Neurathovom pritisku da se poboljša položaj nacista u Austriji, pravdajući se da je sjećanje na Dollfussovo ubojstvo još isuviše svježije, a osim toga, austrijski katolici su prestrašeni razmimoilaženjem njemačke nacionalsocijalističke vlasti i Katoličke crkve.

Neurath nije bio zadovoljan rezultatima svojeg posjeta Beču a ni Schuschniggovom vladom, iako je Papen bio uvjeren da austrijski kancelar iskreno želi pomirenje s nacionalsocijalistima pa mu ne bi trebalo nepotrebno oteža-

35

ADAP, str. 310-312., Aufzeichnung des Deutschen Botschafters in Rom, zabilješka, Rim, 16. I. 1937, br. 199., 316-318. Aufzeichnung des Deutschen Botschafters in Rom, zabilješka, Rim, 30. I. 1937., br. 207.; str. 318-319., Botschafter von Hassell an Reichsminister von Neurath, dopis s prilogom: Botschafter von Hassell an Generaloberst Göring, prijepis, Rim, 30. I. 1937., br. 208.

36

U bečki komitet sedmorice imenovani su: 1. sveučilišni profesor dr. Oswald Menghin koji je pripadao katoličkim krugovima; 2. dr. Hugo Jury, utjecajan kod nacionalsocijalista; 3. Heinrich Berghamer, povjerenik ministra Neustädtera; 4. Gilbert in der Maur, član NSDAP-a; 5. bivši *Regierungsdirektor* Klagenfurta Wolsegger, blizak nacistima; 6. potpredsjednik radničke komore Josef Lengauer iz radništva *Heimatschutz*; 7. Ing. Tavs, desna ruka kapetana Leopolda (Zernatto, *Ibid.*, str. 175.)

37

ADAP, str. 326-328., Aufzeichnung des Reichministers des Auswärtigen von Neurath, zabilješka, Berlin, 25. II. 1937., br. 212.; str. 328-330., zabilješka, Berlin, 27. II. 1937., br. 213.; str. 330-332., Der Deutsche Botschafter in Wien an den Führer und Reichskanzler, izvještaj, Beč, 3. III. 1937., br. 214.

vati položaj. Papen, koji je vjerovao u važnost svoje misije, gotovo je svakodnevno opširno izvještavao Berlin o situaciji u Austriji. Savjetovao je Hitlera da se ponovno upozori ilegalna nacistička stranka Austrije da se o sudbini Austrije neće odlučivati u Austriji samoj već izvan nje. Zato im je dužnost da budu pasivni i da ne ometaju Führerovu europsku politiku, jer je Austrija vrlo važna za funkcioniranje osovine Rim-Berlin.³⁸ Te činjenice bile su svjesne i njemačka i austrijska strana pa je 22. travnja Schuschnigg posjetio Mussolinija u Veneciji, a ubrzo nakon toga Italiju je posjetio i Neurath. Oba službena posjeta bila su obavljena uzajamnom sumnjom.

Boravak austrijske delegacije u Veneciji nije prošao bez zlosutnih znakova da se na Italiju u odlučujućem trenutku neće moći računati kao na zaštitnicu austrijske nezavisnosti. Mussolini je u predahu razgovora s austrijskim kancelarom posjetio njemački brod koji se nekoliko dana ranije bio usidrio u luci, a u pozdravnom govoru njemačkog kapetana taj je čin simbolički predstavljen kao prvo Duceovo stupanje na njemačko tlo.

Pred sam odlazak austrijske delegacije Ciano je predao državnom sekretaru Schmidtu memorandum u kojem je vodstvo austrijskih nacista molilo talijansku vladu da izvrši pritisak na kancelara Schuschnigga kako bi u svoju vladu uključio više nacista. Iako se o tom memorandumu za vrijeme državnog posjeta nije razgovaralo, odmah je u *Giornale d'Italia* osvanuo članak novinara Virginio Gayde³⁹ u kojem se tvrdilo upravo suprotno. S obzirom na službeno priopćenje talijansko-austrijskih razgovora, članak je izazvao senzaciju, uzburkao europsko javno mijenje i doveo Schuschnigga u vrlo neugodni položaj. Austrijanci nisu vjerovali u ispriku i demanti talijanske vlade da se radi o potpuno osobnom mišljenju Gayde, kao ni da je njemački brod potpuno slučajno u to vrijeme bio usidren u luci.⁴⁰

Nepovjerenje je bilo obostrano. Ni Nijemci nisu vjerovali da se u Veneciji razgovaralo samo u okviru Rimskih protokola. Nisu previše vjerovali ni Mussoliniju, pa je on morao uvjeravati Neuratha, čiji je službeni posjet uslijedio odmah nakon Schuschniggovog, da se energično protivio mogućoj restauraciji Habsburgovaca iako je potvrdio pravo Austrije na samostalnost. Tvrdio je da je upozorio austrijskog kancelara da bi se Italija usprotivila austrijskoj politici ako bi se ova okrenula bilo Parizu bilo Pragu i požurivao ga da udovolji težnjama austrijskih nacista.⁴¹

U međuvremenu je Papen koji je koristio svaku priliku za realizaciju plana evolutivnog stapanja Austrije s Reichom pronašao nove dokaze za neloyal-

38

Ibid., 334-336., Der Deutsche Botschafter in Wien, z.zt. Berlin, an das Auswärtige Amt, memorandum, Berlin, 13. III. 1937., br. 216.

39

Gaydinim se imenom u više slučajeva za svoja priopćenja u tisku koristilo talijansko ministarstvo vanjskih poslova. Zernatto, *Ibid.*, str. 181.

40

Ibid.

41

ADAP, str. 344., Das Auswärtige Amt an die Deutsche Botschaft in Paris und die Deutschen Gesandtschaften in Wien und Prag, okružnica, Berlin, 8.V. 1937., br. 222.

nost austrijske vlade. Dobio ih je povjerljivim kanalima iz ureda samog Schuschnigga i požurio 26. svibnja proslijediti u Berlin. Radilo se o dva tajna dokumenta koji su kompromitirali kancelarovu politiku približavanja Trećem Reichu. U prvom se moli britanska vlada da zajedno s Francuskom pruži konkretna jamstva austrijskoj suverenosti, jer samo tako Austrija može svoju politiku više osloniti na zapadne sile i Malu Antantu. Drugi dokument bio je namijenjen talijanskoj vladi u kojem se tvrdi da se Njemačka ne pridržava sporazuma od 11. srpnja i da se njemačka NSDAP neprestano miješa u austrijske unutrašnjopolitičke poslove. Zbog toga austrijska strana čak pomišlja i na otkazivanje tog sporazuma. Talijanska vlada se moli da jasno odredi svoju politiku prema zemljama Podunavlja, te da se distancira od njemačke politike prema tom dijelu Europe. Iako je austrijski državni sekretar Schmidt negirao ta uputstva svojim ambasadama u Londonu i Rimu tvrdeći da su falsifikati, ipak se nije mogla negirati aktivnost njemačke NSDAP i njena povezanost s austrijskim nacističkim pokretom.⁴² Austrijska policija je prilikom pretresa kancelarije austrijske nacističke stranke našla kompromitirajuća pisma i dokumente koji su nedvosmisleno ukazivali na direktnu političku i financijsku vezu austrijskih nacista s nacističkim centrima u Reichu i sa samim Führerom, što je sporazumom od 11. srpnja bilo izričito zabranjeno.⁴³

Austrijskom kancelaru u takvim okolnostima nije bilo lako balansirati između sve agresivnijih nacista s jedne strane i otpora koji su pružali pristalice *Domovinskog fronta* s druge. Jedina velika sila zaštitnica - Italija još je uvijek pokušavala biti neutralna, iako je bilo jasno da je Italiji njemačko prijateljstvo neminovno potrebno. Na ostale zapadnoeuropske velike sile Austrija je još manje mogla računati. Austrijski državni sekretar Schmidt se u to mogao bolno uvjeriti kao gost na krunidbi novog britanskog kralja Georga VI., kad je imao priliku razgovarati sa svojim britanskim kolegom Antonyem Edenom. Britanski ministar vanjskih poslova je doduše uvjeravao Schmidta da je austrijsko pitanje od "naročitog interesa" za Veliku Britaniju, ali je istovremeno odahnuo što Austrija ne traži nikakve garancije i pomoć od Velike Britanije za očuvanje svog suvereniteta. Velika Britanija je u to vrijeme bila zaokupljena teškoćama u okviru *Commonweltha*.⁴⁴

Tim više je nakon Schmidtova povratka iz Londona Papen pojačao pritisak i napad na austrijsku vladu da austrijsko-njemački sporazum ne izvršava lojalno. Zaprijetio je Schuschniggu da Führer čak razmišlja o njegovom povlačenju kao ambasadora u posebnoj misiji, ali da se za ljubav mira ipak predomislio u nadi da vrijedi još jednom pokušati utjecati na austrijsku vladu. No, austrijski kancelar se ovaj puta nije dao zastrašiti, već je uzvratio napadom

42
Ibid., str. 346-348., *Der Deutsche Botschafter in Wien an den Führer und Reichkanzler*, izvještaj, Beč, 26.V. 1937., br. 225.

43
Ibid., str. 349-350., *Der Deutscher Botschafter in Wien an den Führer und Reichkanzler*, izvještaj, Beč 26.V. 1937., br. 227.

44
Ibid.

da austrijski nacionalsocijalistički pokret protivno srpanjskom sporazumu dobiva ne samo sve intenzivniju pomoć iz Reicha, već i da računa na skoru intervenciju njemačkih trupa u Austriji, za što postoje pisani dokazi. Papan je dobro znao da je to potpuno točno, iako je kao diplomatski predstavnik Reicha morao uvjeravati austrijskog kancelara u suprotno.

Papan je djelovao u situaciji očitog paralelizma politike Reicha prema Austriji. Oficijelna vanjska politika nije bila u potpunosti usuglašena s partijskom politikom njemačke NSDAP, što nipošto nije značilo da su one bile u suprotnosti. Pripojenje Austrije je bilo neupitno, ali je oficijelna politika zagovarala evoluciono približavanje obiju zemalja do samog stapanja Austrije u Reich, dok je NSDAP zagovarala radikalna načina za postizanje istog cilja. Hitler je realno-politički balansirao između oba rješenja. Ta se situacija preslikavala i u samoj Austriji. Unutar austrijskog nacističkog pokreta profilirala se umjerenija struja kojoj je na čelu bio Arthur Seyss Inquart. I njegov ideal je bilo stvaranje Velikog njemačkog Reicha koji bi uključivao i Austriju, ali na federativnoj osnovi. Austrija bi na taj način ostala sačuvana i igrala bi značajnu ulogu u novoj zajednici. Seyss je bio protiv bilo kakvog ilegalnog rada austrijskih nacista, pa je kao takav bio Schuschniggu prihvatljiv za rad na njihovom uključivanju u *Domovinski front*. Imenovao ga je u Državni savjet i svojim povjerenikom za pomirenje s tzv. nacionalnim elementima, a trebao je preuzeti i vodstvo *Narodnjačkopolitičkih referata*. Konzervativno krilo austrijskih nacista predstavljeno u *Komitetu sedmorice* ne samo da nije prihvaćalo Seyssa, već je izbilo i žestoko rivalstvo između te dvije struje. Uzajamno su se optuživali i prijavljivali organima austrijskih vlasti. I Papan je bio na udaru *Komiteta sedmorice*. Optuživali su ga za intrigantstvo, ignoriranje i podcjenjivanje rukovodstva austrijske nacističke stranke. Gilbert in der Maur, istaknuti član nacističke stranke i član *Komiteta sedmorice* optužio ga je da je htio postati pokrovitelj rukovodstvu nacističkog pokreta Austrije, pa je u tu svrhu podržao formiranje *Komiteta sedmorice* koji je trebao poslužiti da se kontrolira Leopolda. Nacistički pokret je trebao biti "ilegalan" i koristiti samo kao sredstvo prisile "razumnim ljudima u prvim redovima", pa je Papan često prijetio slanjem nacista na ulice. Gilbert in der Maur je tvrdio da Papan hoće dokazati kako u Austriji sve ide lakše bez NSDAP-a, odnosno da stranka samo stvara teškoće u međudržavnom sporazumijevanju Austrije i Reicha.⁴⁵

Zaoštravali su se odnosi Papena i oficijelnih austrijskih vlasti. Schuschnigg nije vjerovao u njegove dobre namjere, a ni u miroljubivost Berlina. Nepovjerenje je bilo uzajamno, jer je i Papan počeo smatrati neodrživom politiku austrijske vlade. Otkad je postavljen za ambasadora u posebnoj misiji Papan je u svakom svom izvještaju isticao svoju predanost, političku vještinu i veliki utjecaj na politička događanja pa je i politiku austrijske vlade prikazivao donekle pozitivnom što je trebalo isključivo pripisati njegovoj zaslugi. U

45

Ibid., str. 354-355., Aus einen Brief des Pg. In der Maur an einen Nationasozialistischen Parteigenossen im Reich, zabilješka, Beč, 8. VI. 1937., br. 232.

rujnu 1937. godine Papen je konačno morao priznati da austrijski kancelar više nije bio voljan popuštati i provoditi politiku još tješnjeg približavanja Trećem Reichu. Zato je savjetovao Neurathu da bi možda bilo dobro kad bi se uz pomoć unutrašnjih i vanjskih faktora izazvao njegov pad. To bi po Papenovu mišljenju dovelo do radikalizacije situacije, ali i omogućilo promjene povoljnije za Reich. Usprkos tome još je uvijek smatrao da je evolutivni način austrijskog priključenja Njemačkoj jedini ispravan način, iako bi zaoštravanje situacije moglo izazvati upravo suprotno rješenje.⁴⁶

S Papenom se slagao i njemački otpravnik poslova u Beču von Stein, čiji su glavni informatori o namjerama austrijskog kancelara bili Glaise i Seyss. Oni su ga uvjerali da je Schuschnigg u razgovoru s njima izjavio da je nacionalsocijalizam unutarjni i vanjskopolitički neprijatelj mirnog razvoja Austrije. Srpanjski sporazum je u potpunosti iznevjerio kancelarova očekivanja jer je on htio s Reichom uspostaviti vanjskopolitički relativno usku suradnju, ali ujedno zadržati potpunu slobodu unutrašnjepolitičkog samostalnog razvoja Austrije. Zato će ubuduće voditi vanjsku politiku u skladu s Trećim Reichom, ali će istovremeno tražiti tješnji kontakt sa zemljama nasljednicama Dvojne monarhije, uključujući i Poljsku. Nezavisna vanjska politika omogućit će mu uspješniju borbu protiv nacionalsocijalizma u zemlji. Seyss-Inquart je tvrdio da kancelar doduše ne vjeruje u mogućnost restauracije Habsburgovaca sve dok u Reichu vlada sadašnji režim, ali da je restauracija pozitivni cilj austrijske politike.

Na temelju tih informacija Stein je zaključio da austrijski kancelar nastoji očuvati postojeće stanje u Austriji i da bi se bilo kakvo poboljšanje u korist "nacionalne opozicije" moglo izboriti samo ako se kancelar izloži velikom pritisku.⁴⁷

Schuschniggova politika bila je Hitleru apsolutno neprihvatljiva, iako on u jesen 1937. godine još nije bio za nasilnu akciju protiv Austrije, ali je nije ni isključivao. Zato je objasnio Göringu, koji je vodio vanjsku politiku NSDAP-a, da Njemačkoj nije u interesu da austrijsko pitanje eksplodira u dogledno vrijeme, već da treba stvoriti uvjete da Njemačka bez prepreka intervenira u Austriji ako to situacija u samoj Austriji bude nalagala.⁴⁸ Prije svega, trebalo je osigurati da susjedne zemlje zauzmu blagonaklon stav prema predstojećem *Anschlussu*. Sretna je okolnost bila i ta da su i Italija i Jugoslavija bile izrazito protiv moguće restauracije Habsburgovaca koja bi mogla otvoriti granična pitanja s obje zemlje. To je bio i dodatni razlog da Mussolini, koji je boravio u službenom posjetu Njemačkoj od 25. do 29. rujna, pristane na

46

Ibid., str. 374 -376., Botschafter von Papen an Reichsminister von Neurath, izvještaj, Beč, 1. X. 1937., br. 251.

47

Ibid., str. 389., Der Deutsche Gescheftsträger in Wien an das Auswärtige Amt, izvještaj, Beč, 22. X. 1937., br. 264.

48

Ibid., str. 380-381., Aktennotiz über Besprechungen bei den Reichsminister des Auswärtigen von Neurath, 1. X. 1937., bilješka, br. 256.

tješnju suradnju s Reichom i uspostavu osovine Rim-Berlin, što je konkretno značilo da će Italija ubuduće imati slobodne ruke na Mediteranu, a Njemačka u Austriji. S Jugoslavijom se o austrijskom pitanju bilo čak lakše sporazumjeti. Kad je Neurath u srpnju 1937. prilikom turneje po balkanskim državama posjetio i Beograd, jugoslavenski predsjednik vlade Milan Stojadinović išao je čak tako daleko da bez Neurathovog odobrenja nije htio pozvati austrijskog državnog sekretara za vanjske poslove Schmidta u lov.⁴⁹

Za razliku od Stojadinovića, češki predsjednik vlade Milan Hodža bio je vrlo zainteresiran za poboljšanje političkih i privrednih veza s Austrijom u nadi da će na taj način doći do popuštanja napetosti između Male Antante i Madžarske, pri čemu bi Austrija mogla pomoći kao potpisnica Rimskih protokola. No, Čehoslovačka jedva da je mogla efikasno pomoći očuvanju austrijske nezavisnosti, jer je o njenoj sudbini baš kao i austrijskoj u Njemačkoj već bila donesena odluka. Njemački ministar rata Werner von Blomberg još je 24. srpnja 1937. iznio "Upute za jedinstvene ratne pripreme Wehrmachta" koje su predviđale rat na dvije fronte: prema zapadu (operacija Rot), na jugoistoku prema Čehoslovačkoj (operacija Grün) i prema Austriji u slučaju pokušaja restauracije Habsburgovaca (operacija Otto). Operacija "Otto" je planirana kao samostalna akcija ili u okviru operacije "Rot", ali nikako paralelno s operacijom "Grün". Ukoliko bi političke okolnosti bile povoljne i za akciju protiv Čehoslovačke i protiv Austrije istovremeno, prednost bi imala operacija "Grün", a tek nakon toga mogao se realizirati plan "Otto". Ali Blomberg je predvidio i mogućnost da se iz operacije "Otto" razvije operacija "Grün".

Početkom studenog Hitler se priklonio energičnijoj varijanti rješenja austrijskog pitanja. U svojoj kancelariju 5. studenog pozvao je Blomberga, vrhovnog zapovjednika vojske general-pukovnika Wenera von Fritscha, vrhovnog komandanta ratne mornarice admirala dr. Ericha Raedera, vrhovnog zapovjednika zrakoplovstva generalpukovnika Göringa i Neuratha. Zapisnik sastanka vodio je Führerov ađutant, pukovnik Friedrich Hossbah. Hitler je zamolio prisutne da u slučaju njegove smrti, a u interesu dugoročnog kontinuiteta njemačke politike, njegovo izlaganje shvate kao njegov politički testament.

Započeo je tvrdnjom da je cilj njemačke politike sigurnost, očuvanje i povećanje njemačkog entiteta, za što je neophodno osigurati životni prostor kojeg Nijemci u usporedbi s ostalim nacijama nemaju dovoljno. Područje njemačke ekspanzije je u Europi, a za to je potrebna primjena sile, pa se postavlja pitanje: gdje se može najviše dobiti uz najmanje žrtava? Mogući njemački protivnici su prvenstveno Velika Britanija i Francuska koje obje imaju velikih problema. Britanski imperij je vrlo ranjiv, zaključio je Hitler, a matica zemlja može ga održati samo uz pomoć ostalih država, a ne iz vlastitih snaga. Pokazatelji britanske slabosti su: irsko pitanje, borba oko ustava u Indiji, slabljene položaja u Istočnoj Aziji u korist Japana i gubljenje ugleda na abesinskom pitanju u korist Italije.

49

Ibid., str. 392., Der Deutsche Botschafter in Rom an das Auswärtige Amt, izvještaj, Rim, 5. XI. 1937., br. 268.

Francuska nema toliko kolonijalnih problema, ali ima više unutrašnjepolitičkih, pa je Hitler zaključio da Njemačka mora računati sa slijedećim faktorima moći: Velikom Britanijom, Francuskom, Rusijom i susjednim malim državama, a kako je za rješenje njemačkog pitanja neophodna primjena sile, postavlja se samo pitanje: kada i kako? Kao najpovoljnije vrijeme u vojnom pogledu Hitler je odredio razdoblje od 1943. do 1945. godine. Ukoliko bi Francuska bila u toj mjeri zauzeta vlastitom političkom krizom da se njena vojska ne bi mogla angažirati protiv Njemačke, češko bi se pitanje moglo riješiti i ranije. Ali ključno je u ratnom sukobu da se Njemačka zbog poboljšanja vojnostrateškog položaja mora osigurati s boka, tj. istovremeno pokoriti i Čehoslovačku i Austriju, naglasio je Hitler. Procijenio je da Velika Britanija nije sklona sukobljavati se s Njemačkom zbog europskih pitanja pa je već potihom otpisala i Čehoslovačku i Austriju. Bez britanske pomoći Austrija i Čehoslovačka ne mogu računati ni na zaštitu Francuske, a Italija neće ragirati na osvajanje Čehoslovačke. Talijansko držanje kod likvidacije Austrije ovisit će o tome hoće li u to vrijeme Duce biti živ ili ne, zaključio je Hitler, ali je ujedno upozorio da se iz godine u godinu pojačava obrambena moć čehoslovačke vojske, a i austrijska vojska je na putu konsolidacije.

Pripojenjem Austrije i Čehoslovačke Njemačka bi višestruko profitirala. To bi područje, usprkos relativno guste naseljenosti, moglo proizvesti hrane za još 5 do 6 milijuna ljudi pod pretpostavkom da se provede prisilno iseljenje 2 milijuna stanovnika iz Čehoslovačke i jednog milijuna iz Austrije. S vojno-političkog stanovišta, nova njemačka granica bila bi znatno povoljnija zbog svoje kratkoće i logičnosti pa bi se oslobodile znatne vojne snage koje bi Njemačka mogla upotrijebiti drugdje. S reakcijom Poljske Hitler nije računao, jer bi ona imala Rusiju za vratom, a bila bi i iznenađena brzinom osvajanja Čehoslovačke i Austrije. Rusija bi ostala po strani zbog Japana. Za brzu realizaciju njemačkih planova, po mogućnosti već u ljeto 1938. godine, bilo bi povoljno da španjolski građanski rat potraje što duže i da u sukob uvuče ne samo Italiju, već i Veliku Britaniju i Francusku, zaključio je Hitler.

Taj plan se, s obzirom na postojeće njemačke vojne snage, činio toliko nerealnim da su mu se i Blomberg i Fritsch suprotstavili iznijevši čitav niz teških protuargumenata, što se u komunikaciji s Führerom događalo vrlo rijetko. Upozorili su da se nikako ne smije dopustiti zajednička francusko-britanska akcija protiv Njemačke. Smatrali su da bi francuska vojska usprkos eventualnom vojnom sukobu s Italijom još uvijek bila premoćna nad njemačkom vojskom pa se može računati i s njenim upadom u Rajnsku oblast. Blomberg je naročito istakao nedostatnost njemačkih utvrđenja na zapadu, a ni četiri mobilizirane divizije predviđene na tom frontu nisu sposobne za pokret. Ne smiju se izgubiti iz vida ni naročito jaka češka utvrđenja na njemačko-češkoj granici koja su po snazi ravna Maginot liniji, što bi po mišljenju Blomberga i Fritscha itekako otežalo svaki napad prema toj strani.

Hitlera ta argumentacija nije pokolebala, a ni skepsa Neuratha i Raedera, pa je ostao pri svojoj tvrdnji da Velika Britanija neće intervenirati ni zbog Čehoslovačke ni zbog Austrije.⁵⁰

Njegove tvrdnje su se potvrdile već 19. studenog prilikom službenog posjeta predsjednika britanskog državnog vijeća i kasnijeg ministra vanjskih poslova Lorda Edwarda Halifaxa Obersalzbergu. Posjet je bio prije svega informativnog karaktera o mogućnostima rješavanja postojećih problema između velike Britanije i Njemačke na zadovoljstvo objiju strana, ali je protekao u do te mjere dramatičnim tonovima da se na trenutke činilo da će razgovori biti prekinuti. Do toga ipak nije došlo i Hitler je mogao biti zadovoljan, jer je Halifax priznao da Velika Britanija ne vjeruje da će u Europi biti moguće sačuvati *status quo*. Predviđao je promjene u slučaju Danziga, Austrije i Čehoslovačke, pri čemu je Velika Britanija samo zainteresirana da se te promjene riješe na miroljubiv način. To je značilo da Njemačka samo treba pronaći dobar način da se domogne tih područja pa da Velika Britanija i Francuska ne interveniraju.⁵¹

Halifaxov posjet Njemačkoj odjeknuo je kod savezničke Francuske dvojako. S jedne strane, u Parizu su se bojali da Velika Britanija u vezi s Austrijom i Čehoslovačkom neće voditi dovoljno računa o francuskim interesima, a s druge strane, i Francuska je bila spremna pregovarati s Reichom.⁵² Da bi odagnala eventualne sumnje kod svoje saveznice Francuske, Velika Britanija je organizirala susret svog ministra vanjskih poslova Edena i njegovog francuskog kolege Yvon Delbosa. Eden je uspio uvjeriti Delbosa u jedinstvenost francusko – britanskih interesa u vezi s približavanjem Njemačkoj, rješavanjem kolonijalnih pitanja i problema Austrije i Čehoslovačke. Austrijsko pitanje je mnogo više talijanski problem nego britanski, tvrdio je Eden. S vremenom mora doći do tješnjih veza između Njemačke i Austrije, a Velika Britanija želi da se to odigra na miran način. Delbos se također složio da treba poboljšati položaj i sudetskih Nijemaca u Čehoslovačkoj.⁵³

Eden je o jedinstvenom stajalištu Francuske i Velike Britanije o nužnim mirnim promjenama u Europi obavijestio i talijanskog ambasadora u Londonu, Dina Grandija, kao i o stavu Londona i Pariza da, bez obzira na vlastiti interes, ne bi imali ništa protiv kada bi se neki problemi rješavali bilateralno između Njemačke i tih zemalja.⁵⁴

50

Ibid., str. 25-32., Aufzeichnung, Berlin, 10. XI 1937., Niederschrift über die Besprechung in der Reichskanzlei am 5. XI. 1937., vom 16,15 – 20,30 Uhr, zabilješka, br. 19.

51

Ibid., 3., Der Reichminister des Auswärtigen von Neurath an die Deutschen Botschaften in Rom, London, Paris und Washington, telegram, Berlin, 22. XI. 1937., br. 33.; A. J. P. Taylor, *The Origins of the Second World War*, Penguin Books, 1985., str. 175.

52

Ibid., str. 60., Ministerialdirektor von Weizsäcker an Botschafter von Papen, izvještaj, Berlin, 23. XI. 1937., br. 35.

53

Ibid., str. 73-74., Der Deutsche Botschafter in London an das Auswärtiges Amt, telegram, London, 2. XII. 1937., br. 50.

54

Ibid., str. 81-82., Der Deutsche Botschafter in London an das Auswärtiges Amt, telegram, London, 4. XII. 1937., br. 59.

Papen se osobno uvjerio koliko je Eden uspio za britansku politiku pridobiti Francuze. Bio je iznenađen prilikom svog posjeta Parizu njihovom popustljivošću i u vezi kolonijalnih pitanja i europskih problema. Francuski predsjednik vlade nije imao nikakve primjedbe na evolutivno zbližavanje Njemačke i Austrije, kao ni na reorganizaciju Čehoslovačke na višenacionalnom principu, zbog čega je Papen zaključio da će Njemačka lako realizirati svoje planove.⁵⁵

IV

U međuvremenu se događaji u Austriji nisu razvijali u tom pravcu. Krajem studenog Schuschnigg je pozvao na sastanak državnog sekretara za vanjske poslove Schmidta, državnog sekretara za sigurnost Skubla i generalnog sekretara *Domovinskog fronta*, Zernatta i obavijestio ih da austrijski nacionalsocijalisti uskoro planiraju napad, za što ima čvrste dokaze. Nije isključeno da će pokušati atentat na kancelara, gradonačelnika Beča ili na generalnog sekretara *Domovinskog fronta*. Zbog toga je Schuschnigg naredio ukidanje *Komiteta sedmorice* i pretres njihovih prostorija. Tom je prilikom uz mnogo kompromitirajućeg materijala pronađen i tzv. Tavsov plan koji je govorio o predstojećoj intervenciji Njemačke protiv Austrije. Dokument je govorio da je situacija za to izrazito povoljna, jer je Velika Britanija zauzeta konfliktima na Dalekom istoku, Abesinska kriza još nije prevladana, kao ni Španjolski građanski rat koji prijete Gibraltaru. Francuska nije u stanju djelovati zbog socijalnih sukoba u zemlji, lošeg gospodarstva i neizvjesne situacije u Španjolskoj. U Čehoslovačkoj je bujanje Henleinove stranke i slabost Francuske osokolio Slovake i Mađare. Jugoslavija se boji restauracije Habsburgovaca, jer bi se razbukvalo staro neprijateljstvo Hrvata, Slovenaca i Srba pa je spremna prihvatiti svako rješenje kojim bi se pitanje Habsburgovaca zauvijek eliminiralo. Italija je toliko oslabljena Abesinijom i Španjolskim ratom da je potpuno ovisna o njemačkom prijateljstvu pa se neće suprotstaviti ničemu što ne ugrožava njene neposredne interese. Za osiguranje talijanske neutralnosti bilo bi dovoljno garantirati granicu na Brenneru, pa je zaključeno da su okolnosti idealne za akciju u Austriji koja se mora odvijati po slijedećem planu:

1. Organizirati neredne nacionalsocijalista i prisiliti vladu na upotrebu egzekutive.⁵⁶

55

Ibid., str. 83-84., Botschafter von Papen an Ministerialdirektor von Weizsäcker, pismo, Beč, 4. XII. 1937., br. 63.

56

Detaljni plan je predviđao napad nacista preobučениh u pripadnike *Domovinskog fronta* na njemačku ambasadu u Beču. Zernatto, *Ibid.*, str. 184-185.

2. Njemačka vlada upućuje austrijskoj strani ultimatum u kojem traži uključivanje nacista u austrijsku vladu i povlačenje egzekutive, a u protivnom će njemačka vojska ući u Austriju.

3. Ukoliko austrijska vlada na to pristane treba odmah provesti ravnopravnu inkorporaciju nacista u sve državne organe, *Domovinski front* i ostale strukovne organizacije.

4. Pretpostavlja se da austrijska vlada više neće biti u stanju obuzdavati nemire u zemlji.

5. U tom slučaju njemačka vojska ulazi u Austriju i uspostavlja ponovno red.

Uz Tavsov dokument austrijska policija našla je i dokumentaciju iz koje je bilo vidljivo da je Tavs imao kontakt s najvišim političkim vrhom Reicha pa i sa samim Hitlerovim zamjenikom Rudolfom Hessom.⁵⁷ Osim toga, austrijske vlasti su otkrile pokušaj krijumčarenja veće količine nacističkog propagandnog materijala u automobilu nadgradonačelnika njemačkog grada Passaua. Austrijski državni sekretar Schmidt je taj incident nazvao jednim od najflagrantnijih pokušaja miješanja u austrijske unutrašnje poslove, pa je Papen sugerirao njemačkom Ministarstvu vanjskih poslova da se ogradi od tog slučaja.⁵⁸

Potaknuti tim ozbiljnim incidentima i naznakama opasne radikalizacije austrijsko- njemačkih odnosa, Austrijanci su još jednom pokušali osigurati zaštitu svog suvereniteta kod svojih najbližih susjeda i saveznika, Italije i Mađarske. Na konferenciji zemalja Rimskih protokola koja se od 10. do 12. siječnja održavala u Budimpešti, pokušali su izboriti zajedničku izjavu o nezavisnosti Austrije. No, Ciano se nije dao navesti na ništa što bi moglo ozlovoljiti Njemačku, jer ona više nije krila da austrijsko pitanje smatra potpuno "obiteljskim" problemom. Zato je odbio zajedničku izjavu o austrijskom suverenitetu s obrazloženjem da austrijska nezavisnost nije ni sa koje strane ugrožena.⁵⁹

Kancelaru Schuschniggu nakon tog vanjskopoličkog neuspjeha i neodržive situacije u zemlji nije preostalo ništa drugo već da se pokuša nagoditi s nacistima preko njihovog umjerenog predstavnika, državnog savjetnika Seyss-Inquarta. Pristao je na puštanje na slobodu preostalih nacista iz puča protiv Dollfussa, na reguliranje i ispravak odredbi o nacističkim penzijama i ukidanje svih ekonomskih diskriminacija. Složio se da se uključivanjem nacista, koje je predložio Seyss, izgrade vojni, gospodarski i politički odnosi s Reichom kao i da ih se uključi u različita športska, školska, poljoprivredna i obrtnička udruženja. Seyss-Inquartu bi se omogućila kontrola raznih držav-

57

Ibid.

58

ADAP, str. 401-402. Der Deutsche Botschafter in Wien an das Auswärtige Amt, telegram, Beč, 27. I. 1938., br. 279.

59

Ibid., str. 152-155. Das Auswärtige Amt an Deutsche diplomatische Vertretungen un an das Deutsche Konzulat in Genf, okružnica, Berlin, 26. I. 1938., br. 107.

nih odbora nadležnih za izbore, ustavna pitanja i dr., a provela bi se i potpuna pacifikacija tiska.

Seyss-Inquart je tim ustupcima bio vrlo zadovoljan, tim više što je Schuschnigg obećao da će ga postaviti i za ministra unutrašnjih poslova. Ipak je odgodio njegovo imenovanje s obrazloženjem da bi to u trenutku kada na ulicama nacisti provode teror izgledalo kao da je popustio njihovom pritisku. Zbog toga su i Papen i Hitlerov opunomoćenik za gospodarska pitanja u Austriji, dr. Wilhelm Keppler, sugerirali Berlinu da se Leopolda i ostale neposlušne naciste povuče u Reich kako bi se austrijskom kancelaru izbio iz ruku svaki argument protiv nacista.⁶⁰ Papen je još uvijek smatrao da je austrijsko pitanje moguće riješiti mirnim putem i da je to ne samo u interesu Reicha, već i u suglasnosti s Hitlerovim željama. No, imenovanjem Joachima von Ribbentropa u siječnju 1938. godine ministrom vanjskih poslova, Papenovo je vrijeme isteklo. Neurath se morao povući na zvučni položaj predsjednika Tajnog savjeta kabineta, ali bez ikakvog stvarnog političkog utjecaja pa ni na njemačku vanjsku politiku, a razdoblje njegovog ministrovanja ocijenjeno je neuspješnim. Papen je doživio poniženje da ga niži činovnik ministarstva, Hans Lammers,⁶¹ obavijesti telefonom kako je njegova misija u Beču završena i da u roku 24 sata mora napustiti Austriju. Hitler je Papena uvijek tretirao kao nužno zlo, a u dodatnu nemilost je pao kad se u toku krize između nacista i njemačkog vojnog vrha, koja je kulminirala aferom oko generalfeldmaršala Blomberga, nalazio u Berlinu u krugu istaknutih konzervativnih oficira koji nisu odobravali vojnu intervenciju u Austriji. Papen, kao bivši njemački kancelar i miljenik Hindenburga koji je naklonost starog predsjednika Weimarske republike iskoristio da Hitleru omogući dolazak na vlast, nije mogao podnijeti da na takav način nestane s političke scene. Odmah je potresen napustio Beč kako mu je bilo naređeno, ali je otputovao Hitleru u Berchtesgaden koji ga je, na čuđenje mnogih, primio u audijenciju. Hitleru je, tek što je prevladana kriza s njemačkim vojnim vrhom, trebao brzi vanjskopolitički uspjeh, pa ga je Papen uspio uvjeriti da je politika stapanja Austrije s Reichom pred samim ciljem. Hitler se već bio odlučio za vojno rješenje, ali se ipak priklonio Papenovom mirnom rješenju koje je obećavalo isti rezultat uz manji rizik. Zato je pristao na produženje Papenovog mandata u Austriji sa zadatkom da organizira direktni susret s austrijskim kancelarom.

Ponovno u Beču, Papen se sastao sa Schuschnigom da i njega uvjeri kako treba iskoristiti povoljnu situaciju, jer Hitleru hitno treba vanjskopolitički uspjeh pa je spreman na mir s Austrijom pod vrlo povoljnim uvjetima. Spreman je ukinuti ilegalnu nacističku partiju Austrije za ustupke koje bi Schuschnigg ionako bio voljan učiniti – tvrdio je Papen. Uvjeravao je austrijskog kancelara da je ideja o sastanku u Berchtesgadenu potekla isključivo od njega i da nitko iz nacističkih krugova Austrije nije o tome obaviješten. Papen

60

Ibid, str. 420-421., Undatierter Bericht aus dem SD - Hauptamt, izvještaj bez datuma, br. 293.

61

William L. Shirer, *Ibid*, str. 65.

pritom nije bio iskren. U svemu su uz Papena sudjelovali ne samo austrijski nacisti iz kruga oko Seyss-Inquarta, već i njemački opunomoćenik za gospodarka pitanja Keppler koji je ujedno bio i visokopozicionirani pripadnik SS-a.⁶² Keppler je sa suradnicima Seyss-Inquarta izradio tzv. Kepplerov plan koji je predviđao, za razliku od Tavsovog plana, mirnu nacifikaciju Austrije. Upravo je taj plan Hitler kao prvi ultimatum postavio Schuschnigg i Schmidtu u Berchtesgadenu.⁶³

Schuschnigg i Schmidt su se dogovorili da će kod pregovora s Hitlerom u Berchtesgadenu naročito inzistirati na izričitoj njemačkom priznanju austrijske nezavisnosti, kao i priznanju austrijsko-njemačkog sporazuma od 11. srpnja 1936. Usprkos tome, austrijski kancelar je nevoljko pristao na susret s Hitlerom, svjestan da će austrijski nacisti biti nezadovoljni sporazumom, a da će ga istovremeno protivnici sporazuma s Reichom optužiti za izdaju.

U Papanovoj pratnji Schuschnigg i Schmidt stigli su u Berchtesgaden 12. veljače. Neposredno prije njih je iz Beča stigao pripadnih mladonacista iz Seyssovog kruga i kasniji državni sekretar dr. Kajetan Müllmann, kako bi s potrebnim informacijama stajao Hitleru na raspolaganju.⁶⁴ Hitler je istovremeno u svoju rezidenciju kao slučajno pozvao i tri generala koji su svojom prisutnošću trebali pojačati psihološki pritisak na Austrijance i stvoriti dojam da je oružana intervencija samo pitanje časa ukoliko se ne udovolji svim Führerovim zahtjevima.

Nakon formalno ljubeznog pozdrava započeli su pregovori. Hitler je odmah obasuo Schuschnigga najtežim optužbama na račun politike njegove vlade za koju je tvrdio da nema nikakav legitimitet, jer šačica ljudi vlada protiv volje većine. Ubojice Dollfusa smatrao je mučenicima. Njemački Reich pod vodstvom nacionalsocijalista osjeća odgovornost za cjelokupni njemački narod bez obzira u kojoj on državi živi, pa zbog toga takvu neodrživu situaciju u Austriji neće trpjeti. Tvrdio je da je došao čas oslobođenja za Austrijance pa će to pitanje riješiti na ovaj ili onaj način, te da je prvotno namjeravao 26. veljače vojno intervenirati u Austriji, ali da mu je predložen drugi plan s kojim se složio. Od Schuschnigga je tražio da ga potpiše ili će snositi posljedice.

Schuschnigg se pokazao tvrdim orahom nego što je to Hitler očekivao pa je na sve njegove optužbe odgovorio pisanim dokazima o flagrantnom miješanju najvišeg političkog vrha Reicha u unutrašnje odnose Austrije, što je sporazumom od 11. srpnja 1936. izričito bilo zabranjeno. Pod takvim okolnostima austrijska vlast je neprestano vodila defanzivnu politiku, a politika pomirenja bi odavno uspjela da nije bilo neprestanog miješanja izvana.

Hitler nije očekivao takav otpor pa je pobjesnio i napao Schuschnigga da je njegova politika isključivo uperena protiv Reicha, njega osobno i njegovih

62

Keppler je u Beču u Göringovo ime podržavao one koji su bili za rušenje Leopolda s čela austrijskih nacistata. Taj sukob Kepplera i Leopolda pretvorio se u odmjeravanje snage SS-a i SA-a. Zernatto, *Ibid.*, str. 197.

63

Ibid., str. 195-198.

64

Ibid., str. 199.

planova do te mjere da su legitimistički krugovi Austrije čak planirali protiv njega atentat. Optužio je Schuschnigga da pruža utočište neprijateljima nacionalsocijalista, da vojna utvrđenja na austrijsko-njemačkoj granici jasno pokazuju karakter politike austrijske vlade prema Reichu.

Austrijski kancelar je tvrdio da su utvrđenja potpuno defanzivnog karaktera i da identična postoje prema svim austrijskim susjedima, a postoje i s njemačke strane. Dokaz istinske želje za mirom je upravo njegov dolazak u Berchtesgaden – tvrdio je Schuschnigg.

Hitler je svoj verbalni napad okončao ultimatumom, odnosno Keplerovim planom u kojem je tražio da austrijska strana pristane na:

- potpuno usuglašavanje svojih vanjskopolitičkih stavova s vladom Reicha,
- priznanje nacionalsocijalizma u Austriji koji može ravnopravno djelovati u *Domovinskom frontu*,
- imenovanje Seyss-Inquarta ministrom unutarnjih poslova s ovlastima u oblasti nacionalne sigurnosti,
- generalnu amnestiju svih osuđenih nacista i njihovo vraćanje na posao,
- smjenu ključnih ljudi u ministarstvu propagande,
- imenovanje Glaise von Horstenaua saveznim ministrom oružanih snaga,
- izjednačenje austrijskog gospodarskog sistema s njemačkim i da se u tu svrhu imenuje dr. Hans Fischböck ministrom financija.

Provedbom tog ultimatumata nacisti bi preuzeli potpunu kontrolu nad vanjskim i unutrašnjim poslovima, policijom, vojskom, financijama i propagandom Austrije. Schuschnigg nije mogao pristati da Austrija na taj način prestane postojati, pa je uskratio svoj potpis na ultimatum s obrazloženjem da njemački zahtjevi prekoračuju njegove ovlasti kao kancelara, jer samo predsjednik Republike Austrije ima pravo imenovati ministre i amnestirati osuđenike. Uz sve pritiske kojima je bio izložen nije htio preuzeti ni obvezu da će nagovoriti predsjednika Republike Austrije Wilhelma Miklasa da "ratificira" predočeni "sporazum". Ali, Hitler ga je ipak blefirajući uspio slomiti. Kad su "pregovori" definitivno zapeli zamolio je Schuschnigga i Schmidta da hitno napuste prostoriju u koju je odmah pozvao njemačke generale na takav način da se Austrijancima činilo da upravo dobivaju upute za napad na Austriju. Zbunjeni generali nisu znali zašto su pozvani, a poslužili su samo kao neophodna dramatična stanka nakon koje je Schuschnigg potresen i uvjeren da je to za dobro Austrije potpisao blago revidirani protokol.

Sve glavne odredbe ostale su iste, ali se nije tražila smjena glavnih ljudi u ministarstvu propagande, već samo uključivanje nacističkog predstavnika u ministarstvo. Što se vojske tiče, tražila se samo smjena unutar ministarstva, a za nesuđenog ministra financija Fischböcka odgovarajuće mjesto u ministarstvu financija.

Hitler je htio da potpisani protokol odmah stupi na snagu. Schuschnigg na to nije pristao, jer je prema austrijskom ustavu potreban Miklasov pristanak, kojem će ujedno dati na raspolaganje svoj mandat i mandat svoje vlade. Tek nakon dugog pregovaranja Hitler je pristao pričekati dva dana na Miklasov pristanak, a u suprotnom se više ne bi osjećao obaveznim prema potpisanom

sporazumu. I Schuschnigg i Schmidt u je bilo potpuno jasno da to znači prelazak na Tavsov plan tj. na izazivanje nereda u cilju vojne intervencije.⁶⁵

V

Kao što je predvidio Schuschnigg se u Beču suočio s energičnim otporom Miklasa da Seyssa imenuje ministrom unutrašnjih poslova sa svim ovlastima nad policijom.⁶⁶ Međutim, Hitler je i za Miklasa imao rješenje. Vrlo brzo ga je slomio tako što je 14. veljače blizu austrijske granice organizirao lažne vojne manevre nakon čega je i Miklasu postalo jasno da Austriji prijeti neposredna vojna intervencija ukoliko se ne ispune svi zahtjevi iz Berchtesgadenu. Već 15. veljače Schuschnigg je sastavio novu vladu sa Seyssom kao ministrom unutrašnjih poslova koji je uključen i u uže rukovodstvo *Domovinskog fronta*.

Austrijsko javno mnijenje se nakon sastanka u Berchtesgadenu i najnovije rekonstrukcije vlade podijelilo. Nitko nije bio ni sretan ni zadovoljan. Nacistički simpatizeri pozdravljali su sporazum, ali su sumnjali u njegovu provedbu, dok su pripadnici *Domovinskog fronta* itekako brinuli za budućnost Austrije, s obzirom da je nacionalsocijalistička ideja bila nespojiva s djelovanjem *Domovinskog fronta*. Činjenica da je vođa nacista postao nadležan i za austrijsku policiju nije mogla odagnati strah da će se ona ubrzo nacificirati pa neće pružiti zaštitu svima onima koji su suprotnog mišljenja. Seyss je doduše uvjeravao Schuschnigga i Schmidta da će lojalno ispunjavati svoju ministarsku dužnost i da je i nadalje vjeran ideji austrijske nezavisnosti. Usprkos tome, predsjednik Miklas je teško pristao na njegovo imenovanje. Popustio je tek kad ga je i Schuschnigg uvjerio da se Austrija ne može obraniti od njemačke agresije, a niti računati na pomoć sa strane. Da je kancelar bio u pravu ubrzo se vidjelo po načinu kako je Berchtesgadenski sporazum odjeknuo u Europi. Reakcija je bila upravo onakva kakvu je Hitler predvidio kada je u Berchtesgadenu Schuschnigga uvjeravao u bezizlazni položaj Austrije zbog koje se ni jedna europska država neće zaratiti. Talijani su bili samo uvrijeđeni što nisu o svemu bili unaprijed obaviješteni. Francuzi su bili vrlo uznemireni što se spajanje Njemačke i Austrije provodi formalno na potpuno legalan način pa nema načina da se Austriji pomogne, tim više što to pitanje nije u domeni francusko – britanskih odnosa, a Liga naroda je bespomoćna. Jedina je utjeha – smatralo se u Parizu – da je gubitak austrijske samostalnosti najveći udarac Mussoliniju koji je morao popustiti da bi dobio njemačku podršku za svoju politiku na Mediteranu i u Africi.

U Londonu su se odlučili za tradicionalnu politiku isčekivanja pa nisu pristali da s Francuskom zajednički ulože demarš Berlinu, već su odlučili

65.

ADAP, str. 423-424., Protokoll über die Besprechung vom 12. II. 1938., br. 295., Zernatto, *Ibid*, str. 220.

66.

Ibid, str. 426., Der Deutsche Botschafter in Wien an das Auswärtige Amt, telegram, Beč, 14. II. 1938., br. 297.

pričekati razvoj događaja i tek tada zauzeti stav. Francuzi su bili vrlo razočarani defetističkim držanjem britanskog predsjednika vlade Nevillea Chamberlaina pogotovo što su daleko neposrednije osjećali širenje njemačkog utjecaja i u čitavoj Srednjoj Europi. Sumnjali su da bi se mogao sporazumjeti s Italijom i Njemačkom, pa Francuskoj ne bi preostalo ništa drugo već da se opet prikloni Rusiji. Zbog toga su naročito teško prihvatili ostavku britanskog ministra vanjskih poslova Edena kojeg su smatrali velikim prijateljem, ne samo Francuske već i Lige naroda, kao i pristalicom politike suradnje Londona i Pariza. Bili su uvjereni da je Eden demisionirao upravo zbog austrijskog pitanja, a da je tek sekundarno njegovo neslaganje s britanskom politikom zbliženja s Italijom.⁶⁷ Negodovanje francuske štampe protiv Chamberlainove politike postalo je tako žestoko da su vladini krugovi, a prije svega *Le Temps*, morali javno upozoriti da još uvijek postoji francusko-britansko prijateljstvo, te da se francuska štampa ne smije miješati u britanske unutrašnje poslove, već da treba pričekati i vidjeti u kojem će se pravcu razvijati britanska politika. Francuska vlada nije htjela poduzeti ništa bez podrške Velike Britanije, ali je ipak 22. veljače odobrila izvanredne kredite za naoružanje i poduzela i druge sveobuhvatne mjere u svim područjima državne obrane.⁶⁸

Još manje se moglo očekivati od neposrednih austrijskih susjeda. Talijani su isključivo htjeli znati je li Berchtesgadenski sporazum samo prva etapa rješenja austrijskog pitanja, a mađarski poslanik u Berlinu požurio je prenijeti da mađarska vlada usprkos burnih reakcija mađarskih legitimističkih krugova, pozdravlja austrijsko-njemački sporazum. Jugoslavenski predsjednik vlade Stojadinović je preko njemačkog poslanika u Beogradu Viktora von Heerena strogo povjerljivo obavijestio njemačko ministarstvo vanjskih poslova da je odbio francuski zahtjev da se priključi zajedničkom protestu protiv pritisaka na Austriju i mogućeg *Anschlussa*, jer se jugoslavenska država temelji na pravu samoodređenja naroda pa se ne može izjasniti protiv tog načela. Osim toga, Stojadinović je smatrao da ne postoji povod ili mogućnost da Jugoslavija protestira protiv dogovora dviju suverenih država koji se ne kosi s jugoslavenskim interesima.⁶⁹

U međuvremenu je u Beču zabilježeno naročito snažno "bježanje" kapitala preko austrijskih granica što je rezultiralo znatnijim padom vrijednosti austrijskih vrijednosnih papira u Švicarskoj, Velikoj Britaniji i u ostaloj Europi.

67

Ibid., str. 437-438., *Aufzeichnung des Reichsaussenministers von Ribbentrop*, zabilješka, Berlin, 18. II. 1938., br. 310.; str. 174-175. *Aufzeichnung des Präzidenten des Geheimen Kabinettrarts von Neurath*, zabilješka, Berlin, 23. II. 1938., br. 124.; A. J. P. Taylor, *English History 1914-1945*, Oxford University Press, 1975., str. 519.

68

Ibid., str. 175-177. *Der Deutsche Botschafter in Paris an das Auswärtige Amt*, telegram, Paris, 24. II. 1938., br. 125.

69

Ibid., str. 441. *Aufzeichnug des Ministerialdirektors von Weizsäcker*, *Auswärtiges Amt*, zabilješka, Berlin, 1938., br. 314.; 445. *der Deutsche Gesandte in Belgrad an das Auswärtige Amt*, telegram, Beograd, 22. II. 1938., br. 321.

Mnogi Židovi su se spremali na iseljenje, pa su banke bile izložene velikom pritisku svojih komitenata. U takvim okolnostima je austrijski politički vrh s napetošću iščekivao Hitlerov govor pred *Reichstagom* u kojem je trebao progovoriti i o Berchtesgadenskom sporazumu. To se konačno dogodilo 20. veljače kad je Hitler održao govor u Kroll operi kamo se preselio *Reichstag*. Iako je izjavio da su on i austrijski kancelar u Berchtesgadenu pridonijeli europskom miru, mučni dojam na austrijsku stranu ostavila je njegova optužba da Austrija zlostavlja germansko stanovništvo i da je za Njemačku nepodnošljivo da su njeni sunarodnjaci izloženi stradanju samo zato što simpatiziraju s Reichom i idejom ujedinjenja čitave germanske rase i ideologije. Ni jednom riječju nije garantirao austrijsku nezavisnost što nije promaklo ni Schuschnigg, a ni europskim promatračima.

Četiri dana kasnije, 24. veljače Austrijancima se obratio o istoj temi kancelar Schuschnigg svojim najnadahnutijim i najborbenijim govorom do tada. Izjavio je da je Austrija prihvatila krajnje moguće koncesije iz čega je bilo vidljivo da su i on i Schmidt bili u Berchtesgadenu izloženi velikom pritisku. Za Austriju nije rješenje ni nacizam ni komunizam već patriotizam. Austrija će ostati slobodna i za tu slobodu Austrijanci će se boriti do kraja, tvrdio je Schuschnigg i svoj govor zaključio borbenim poklicem: "*Rot – Weiss – Rot bis in den Tod!*"

Govor austrijskog kancelara izazvao je konačno žučnu raspravu u francuskom parlamentu u kojoj je francuski ministar vanjskih poslova izjavio da je austrijska nezavisnost neophodan element europskog mira, a čuli su se i glasovi da će se o francuskoj sudbini odlučivati na Dunavu. Zato je Papen 25. veljače u oproštajnoj audijenciji kod Schuschnigga tražio od kancelara da ublaži svoje stavove i demantira da je u Berchtesgadenu bio izložen pritisku, jer se lako može dogoditi da netom uspostavljen mir opet bude ugrožen. Papenu je na kraju svoje misije bilo posebno stalo da se bar sačuva dojam da se ipak sve odvija prema dogovoru kojem je on kumovao. Na kraju je upozorio Schuschnigga da se ne zavarava idejom da Austrija može sačuvati svoj položaj uz pomoć europskih ne-njemačkih kombinacija, jer će se o austrijskom pitanju odlučivati isključivo u okviru interesa njemačkog naroda. Austrijski kancelar je obećao da će o tome voditi računa.⁷⁰

Odmah po prestanku Papenove misije Hitler je u dogovoru s Ribbentropom imenovao Kepplera svojim glavnim predstavnikom u Austriji, pa je sazvao sastanak s rukovodstvom austrijske NSDAP na čelu s Leopoldom. Objasnio im je da austrijski problem ne želi riješiti revolucijom već evolucionim putem za što Berchtesgadenski sporazum pruža sve preduvjete. Zbog te promjene političke taktike nacističke stranke Hitler je austrijskom nacističkom vodstvu saopćio da ih razrješava njihovih funkcija, ali da želi da mu i dalje stoje na raspolaganju. Na Leopoldovo mjesto imenovao je Huberta Klausnera.⁷¹

70

Ibid., str. 449., Aktennotiz des Deutschen Botschafters in Wien, bilješka, Beč, 26. II. 1938., br. 327.

71

Ibid., str. 450., Aktenvermerk, bilješka, Berlin, 28. II. 1938., br. 328.

Tri tjedna od Berchtesgadenskog sporazuma europske velesile poduzele su prve oficijelne političke korake, ali ne da bi zaštitile Austriju već da bi stvorile atmosferu pomirenja s Njemačkom. Iz Francuske su stizale vijesti da će se Francuzi boriti za nezavisnost Čehoslovačke, ali ne i za nezavisnost Austrije. Zbog toga je njemački ambasador u Parizu smatrao da samo treba izabrati pogodnu formu za priključenje Austrije pa Francuska, poput Italije, neće reagirati.⁷²

Britanci su bili još direktniji. Chamberlain je u žarkoj želji za očuvanjem *statusa quo* pred britanskim Donjim domom izjavio kako se po njegovom mišljenju Berchtesgadenski sporazum ne kosi sa članom 88. Saintgermainskog mirovnog ugovora, jer se radi o dogovornom uklanjanju nesuglasica između Austrije i Njemačke. Niti sveopća amnestija ne može se smatrati diktatom, jer se ne odnosi samo na naciste već i na komuniste i socijaliste. Chamberlain nije bio zabrinut ni zbog uključivanja Seyss-Inquarta u austrijsku vladu, što je obrazložio istovremenim imenovanjem i drugih novih ministara, a osim toga tvrdio je da se iz govora austrijskog kancelara jasno vidjelo da se Austrija ne odriče svoje nezavisnosti. Zbog toga je cilj britanske politike stvoriti atmosferu sigurnosti i povjerenja u Europi, zaključio je Chamberlain i poslao britanskog ambasadora Hendersona u audijenciju kod Hitlera da u ime vlade Njegovog Veličanstva prodiskutira sve postojeće probleme. To je konkretno značilo da je Velika Britanija bila spremna na takvu nagodbu koju Hitler ne bi mogao odbiti.

Henderson je Hitleru u formi tradicionalne narativne diplomatske komunikacije objasnio da britanska vlada ne isključuje određene promjene u Europi ukoliko su one u interesu viših ciljeva. Veliki doprinos miru u Europi bilo bi rješenje češkog i austrijskog pitanja, na način koji će Austriji i Čehoslovačkoj vratiti osjećaj povjerenja. Britanska vlada nije još u stanju procijeniti kakav će utjecaj Berchtesgadenski sporazum imati u Centralnoj Europi, ali ne može previdjeti da su posljednji događaji izazvali zabrinutost u mnogim krugovima što će neminovno otežati postizanje sveopćeg rješenja. Zato bi britanska vlada pristala na ograničenje naoružanja, na zabranu bombardiranja i ograničenje samih aviona bombardera.

Henderson je obavijestio Hitlera i da britanska vlada planira reorganizaciju kolonijalne uprave u području bazena Konga pa ga je konkretno upitao je li Njemačka načelno spremna učestvovati u novom kolonijalnom režimu i na koji način je Njemačka spremna pridonijeti sveopćem miru u Europi?

Iz svega izloženoga Hitler je mogao zaključiti da je Velika Britanija spremna trgovati s pozicija supersile što znači da želi dobiti mnogo, a platiti malo, jer hoće kupiti mir u Europi kolonijalnim teritorijem koji samo manjim dijelom spada pod britansku upravu. Zato je njegov odgovor bio vrlo oštar i nimalo diplomatski. Upozorio je Hendersona da Njemačkoj ne pada na pamet da se

72

Ibid., str.187-188., Der deutsche Botschafter in Paris an das Auswärtige Amt, izvještaj, Paris, 1. III. 1938., br. 132.

miješa u englesko-irske odnose, ali i da neće trpjeti miješanje sa strane pri reguliranju svojih odnosa s nacionalno srodnim državama. Berchtesgadenskim sporazumom njemačka vlada je htjela na miran način olakšati položaj Nijemaca u Austriji, ali ukoliko Francuska i Velika Britanija budu onemogućavale njegovu provedbu Njemačka će biti prisiljena na borbu – zaprijetio je Hitler pa je zaključio da europski miri ovisi isključivo o njima. Njemačka se nalazi u opasnom okruženju od strane Sovjetskog Saveza i Čehoslovačke, pa za nju nikakvo ograničenje naoružanja ne dolazi u obzir, informirao je Hitler Hendersona koji ni s britanskom kolonijalnom ponudom nije bio bolje sreće. Hitler nije bio ni najmanje impresioniran pokušajem da se njemačka potreba za kolonijama zadovolji na račun Belgijskog Konga. Umjesto novog kompliciranog sistema raspodjele centralnoafričkog teritorija predložio je najjednostavnije rješenje: povrat njemačkih kolonija koje su joj Francuska i Velika Britanija oduzele Versailleskim mirovnim ugovorom. Njemačka za sada neće inzistirati da se to pitanje riješi na adekvatan način, umirio je Hitler Hendersona, jer može mirno čekati četiri, šest, osam ili deset godina da London i Pariz promijene svoje mišljenje i uvide kako je povrat njemačkih bivših kolonija najbolje rješenje. Naposljetku je zaključio da Berchtesgadenski sporazum smatra svojim doprinosom europskom miru, ali da će usprkos tome Njemačka mu-njevito reagirati na bilo kakve eksplozije u Austriji i Čehoslovačkoj. Zbog toga su u krivu svi oni diplomati, upozorio je Hitler, koji uvjeravaju bečku vladu da se nema čega bojati i da ne mora točno ispunjavati svoje obaveze. Na kraju, da bi uvjerio Hendersona u punu ozbiljnost svojih izjava, Hitler je povukao paralelu između njemačkih i britanskih interesa, te je izjavio da Njemačka baš kao što Velika Britanija ne bi trpjela napad na Belgiju i Nizozemsku, ne može trpjeti ni da Nijemci i dalje budu ugnjetavani u Srednjoj Europi. Nakon toga Hendersonu nije preostalo ništa drugo već da šokiran, ali u dobroj namjeri, zaključi da se konflikt u Austriji i Čehoslovačkoj može izbjeći samo tako da se Nijemcima u tim zemljama osigura puna ravnopravnost.⁷³

VI.

Hitler je mogao biti vrlo zadovoljan informacijama koje je dobio od Hendersona, jer je sada bilo jasno da od Francuske i Velike Britanije ne prijeti nikakva opasnost. Zato je već slijedećeg dana poslao Kepplera u Beč s novim zahtjevima za austrijsku vladu. Keppler se 4. ožujka sastao s austrijskim ministrom vanjskih poslova Schmidtom.⁷⁴ Tražio je da se odmah ukine zabrana za njemačko nacističko glasilo *Völkischer Beobachter*, te da je nedopustivo naoružavanje komunističkih i njihovo masovno uključivanje u *Domovinski front*. Keppler je prenio

⁷³

Ibid., str. 195-196., Notiz, Entwurf einer Antwort an Henderson, Konzept, br. 137.

⁷⁴

Državni sekretar za vanjske poslove G. Schmidt je prilikom netom provedene rekonstrukcije vlade bio imenovan ministrom vanjskih poslova.

i nezadovoljstvo Reicha provedbom Berchtesgadenskog sporazuma u pogledu ekonomskih odnosa i nedovoljnim mjerama austrijske vlade da spriječi masovni bijeg kapitala iz zemlje. Keppler je bio vrlo nezadovoljan ne samo zato što nije naišao na razumijevanje Schmidta, već je i Seyss smatrao da nije u njegovoj nadležnosti ukidanje zabrane za *Völkischer Beobachter*. Seyss je bio suzdržan jer je bio zaobiden prilikom imenovanja novog vodstva još uvijek ilegalne austrijske nacističke partije. Leopold je bio smijenjen, ali nije ga zamijenio Seyss, što je on očito očekivao, već Klausner. Mladi SS-ovci Seyssa su samo iskoristili kao međufiguuru kako bi lakše srušili Leopolda. No, ni novi nacistički vođa Klausner nije bio glavni autoritet. I on je poput Seyssa bio samo paravan, dok su pravi igrači bili mladi SS-ovci na čelu s Globotschniggom i Ernstom Kaltenbrunnerom. Seyssu nije bilo lako u toj dvostrukoj igri, jer je s jedne strane dobio od Hitlera zadatak da sudjeluje u austrijskoj vladi, dok su austrijski nacisti istovremeno organizirali demonstracije i neredе kojima su onemogućavali politiku pomirenja i izazivali policiju na intervenciju. Pritom nisu ništa riskirali, jer je policija bila u rukama Seyssa, koji je morao pronaći način kako da zadovolji obje strane. On se odlučio za pasivnost, što je značilo da policija ubuduće neće intervenirati u sukobima nacista i njihovih protivnika. Za Austriju je to značilo opasno stanje kaosa.

Kepplera je naposljetku vrlo nevoljko primio sam kancelar Schuschnigg kako bi ga spriječio da se nezadovoljan odmah vrati u Berlin. Sastanak je započeo vrlo burno jer je Schuschnigg još uvijek bio pod neugodnim dojmom iz Berchtesgadena, i tim je oštrija bila njegova reakcija na nove zahtjeve Berlina. Keppler ga je morao umirivati da će se situacija, kad budu zadovoljene sve težnje, smiriti na zadovoljstvo obiju strana. Schuschnigg je bio posebno ljut zbog Göringove izjave o 10 milijuna ugnjetavanih Nijemaca izvan granica Reicha, te o velikim materijalnim i ljudskim žrtvama nacista u Austriji. Keppler je to iskoristio kao priliku da ukaže kancelaru na nužnost legalizacije nacionalsocijalističkog pokreta u Austriji, pa je i smjenu na njegovom čelu prikazao kao Hitlerovu želju da novo rukovodstvo uspješnije nego predhodno radi u pravcu evolucionog zbližavanja Austrije i Njemačke. Schuschnigga je to donekle umirilo pa je izjavio da i on prihvaća evoluciono zbližavanje Austrije i Reicha, ali da je razlika samo u vremenskom razdoblju kada bi se to trebalo realizirati. Ujedno je odlučno odbio optužbu da se radnicima dijeli oružje i da se komuniste prima u *Domovinski front*. Keppler je ipak uspio primiriti Schuschnigga, pa je na kraju kancelar čak pristao da se ukine zabrana širenja nacističkih tiskovina u Austriji. S obzirom da je razgovor s Schuschniggom završio u tako pomirljivoj atmosferi Keppler je zaključio da je austrijski kancelar u velikoj mjeri spreman slijediti politiku Reicha, ukoliko mu se omogući da pri tom ne izgubi čast.⁷⁵

Iako točan tekst sporazuma iz Berchtesgadena Schuschnigg nije predočio ni svim svojim ministrima, a kamoli austrijskoj javnosti, austrijske naciste je

75

ADAP, str. 458-459. Besprechung mit Bundesminister Dr. Guido Schmidt und Bundeskanzler Schuschnigg am 5. März in Wien, zabilješka, br. 334.

sporazum s Reichom potakao na brojne demonstracije svoje brojnosti i moći. U nekim austrijskim pokrajinama i gradovima kao u Salzburgu, Grazu, Linzu i Innsbrucku organizirali su velike skupove podrške Reichu. Pripadnici *Domovinskog fronta* odgovorili su na isti način. U istim gradovima organizirali su protudemonstracije koje su po brojnosti simpatizera čak i premašivale nacističke. Seyss je kao ministar unutrašnjih polova pokušao umiriti i jednu u drugu stranu, ali izazvao je upravo suprotno: nezadovoljstvo i nacista i *Domovinskog fronta*. Nezadovoljstvo Seyssovom politikom suradnje kulminiralo je u Grazu gdje su simpatizeri nacista bili naročito brojni. Iako je skup nacista bio zabranjen, jer je prijetio prerastanjem u otvorenu pobunu koja je trebala pružiti povod za njemačku intervenciju, nacističke pripreme za demonstracije nisu obustavljene. Zbog toga je kancelar Schuschnigg, koji je obnašao i funkciju saveznog ministra obrane, naredio da se u Graz pošalju motorizirane jedinice bečkog garnizona i interventne policijske snage. Seyss je u posljednji trenutak jedva uspio uvjeriti lokalne nacističke vođe da sukob s vladinim snagama ne odgovara zadanim Führerovim političkim smjernicama. Taj je događaj jasno pokazao da Seyss ne uživa autoritet kod austrijskih nacista pa se moglo očekivati da će oni i u budućim sličnim prilikama djelovati na svoju ruku.

Schuschnigg nije vidio izlaz iz stanja koje je gotovo ličilo na neobjavljeni građanski rat. Odlučio je prekinuti tu agoniju radikalnim političkim potezom koji bi jasno pokazao pravo raspoloženje Austrijanaca prema ujedinjenju s Reichom. Prema članku 65. i članku 93. austrijskog ustava od 1. svibnja 1934. imao je kao kancelar pravo raspisati plebiscit s pitanjem želi li austrijski narod katoličku, nezavisnu, postojanu i autoritarnu Austriju. Schuschnigg je u govoru svojim pristalicama 9. ožujka u Innsbrucku zakazao plebiscit već za 13. ožujak. Odlučio se za tako kratak rok kako bi se spriječila bjesomučna nacistička propaganda uobičajena u takvim prilikama. Pristalice *Domovinskog fronta* su u cijeloj Austriji s oduševljenjem pozdravile njegovu odluku. Austrijski nacisti su, naprotiv, burno negodovali iz čega se jasno odražavao njihov strah od plebiscita na kojem nikako nisu mogli računati na podršku većine stanovništva. I Seyss je bio uvjeren da kancelar Schuschnigg može računati s podrškom od 68% do 75% glasova. Čak je pristao preko radija apelirati za podršku nezavisnoj Austriji, iako je sumnjao da će moći utjecati na nacionalsocijalističku opoziciju koja najvjerojatnije neće izaći na plebiscit. Schuschnigg mu je obećao, također uvjeren u svoju pobjedu, da nakon plebiscita nacionalsocijalistima neće ukinuti prava koja su dobili Berchtesgadenskim sporazumom.⁷⁶

Mnogi su sa zebnjom pratili što će se dogoditi s Austrijom. Bivši austrijski vicekancelar princ Stahrenberg smatrao je da objava plebiscita znači Schuschniggov kraj, jer Hitler nikada neće dozvoliti plebiscit. "Nadajmo se da to

76

Zernatto, *Ibid.*, str. 277.

neće biti i kraj Austrije", prokometirao je princ Schuschniggov govor u Innsbrucku.⁷⁷

Stahremberg je u potpunosti bio u pravu. Hitler je morao pod svaku cijenu spriječiti Schuschniggov plebiscit, jer nije mogao dozvoliti takav evidentni javni politički neuspjeh nacista, pogotovo što je Austrija bila strateški neophodna za svako širenje Reicha prema istoku. Zato je odmah 9. ožujka posebnim avionom poslao Kepplera u Beč da spriječi plebiscit, a ukoliko to ne bi bilo moguće da u upitnik ubaci i pitanje o *Anschlussu*. Slijedećeg dana, 10. ožujka Hitler je saopćio generalu Keitelu da je pitanje Austrije akutno i da treba poduzeti adekvatne mjere. To je konkretno značilo pripremu vojne intervencije u roku od 48 sati. Bila je to gotovo nemoguća misija s obzirom da je u njemačkom generalštabu postojala samo teoretska studija nazvana *Otto* za slučaj da Otto Habsburški pokuša restaurirati monarhiju, ali nikakve vojne pripreme u tom smislu nisu bile poduzete. Hitler se nije obazirao na proteste šefa generalštaba generala Becka da je rok suviše kratak, već je naredio da se isto poslijepodne proslijede naredbe za invaziju Austrije. Njegova odlučnost nipošto nije značila da je bio siguran u uspjeh. Rizik je bio velik i Hitler je toga bio potpuno svjestan do te mjere da ga je ovladalo stanje gotovo na rubu nekontrolirane hysterije. Mnogo je pitanja mimo potpuno vojnih bilo otvoreno. Veliko je pitanje bilo kako će na *Anschluss* reagirati europske velesile, pogotovo Italija.

Mussoliniju je bilo stalo da se odnosi s Reichom ne pomute pa je preko savjetnika talijanske ambasade u Berlinu grofa Magistratija poručio da nisu točne glasine da je savjetovao Beču da provede plebiscit. Naprotiv, kad ga je austrijska vlada 7. ožujka obavijestila o svojoj namjeri, svesrdno je savjetovao da se odustane od plebiscita - tvrdio je Mussolini.⁷⁸ Usprkos tom iskazu lojalnosti Hitler je bio svjestan da Duce vrlo teško podnosi što mora svog bivšeg štićenika i saveznika prepustiti Berlinu. Bilo bi vrlo nezgodno, s obzirom na postojeće slabosti njemačke vojske, kad bi se na Brenneru sukobile talijanske i njemačke snage. Zato se Hitler odlučio direktno obratiti Mussoliniju dugim vlastoručnim pismom u kojem mu detaljno obrazlaže razloge koji ga prisiljavaju na intervenciju u Austriji. Forma, dužina i sadržaj pisma odražavali su svu njegovu strepnju da u ovom "sudbonosno teškom trenutku" svakako pridobije Mussolinija na svoju stranu.

Na samom početku pisma taktički je posebno istaknuo političko zajedništvo Italije i Njemačke pa je ustvrdio da Austrija i Čehoslovačka vode neprijateljsku politiku prema Njemačkoj upravo zbog njenog čvrstog prijateljstva prema Italiji. Budući da je restauracija Habsburgovaca bila neprihvatljiva kako za Italiju tako i za Njemačku, optužio je bečku vladu da je želi provesti u djelo, a kancelara Schuschnigga da se ne drži obećanja koje je preuzeo u Ber-

⁷⁷ John Toland, *Adolf Hitler*, New York, 1976., str. 604.

⁷⁸ ADAP, str. 467., Vermerk des Ministerialdirektors von Weizsäcker, Auswärtige Amt, zabilješka, Berlin, 11. III. 1938., br. 349.

chtesgadenu. Zbog toga je prinuđen zaštititi većinu austrijskog stanovništva koje je izloženo tlačenju manjine na čelu s austrijskom vladom. Hitler je podsjetio da je Njemačka već dokazala svoje prijateljstvo kada je podržala Italiju u njenom teškom trenutku, te da će to činiti i ubuduće. Na kraju je umirio Mussolinija jamstvom da će buduća talijansko-njemačka granica konačno i neopozivo biti na Brenneru.⁷⁹

U međuvremenu je u Berlin stigla i reakcija iz Londona gdje je Ribbentrop kao bivši njemački ambasador bio u oproštajnom posjetu. Britanski ministar vanjskih poslova Halifax izrazio je žaljenje i razočaranje svoje vlade što njeno pomirljivo i konstruktivno nastojanje da se riješe neki problemi kod Hitlera nije naišlo na dobar prijem. Naglasio je da se kolonijalno pitanje ne može rješavati nezavisno od drugih pitanja što je potaklo Ribbentropa da ga upozori kako se s mogućnošću povrata njemačkih kolonija ne može trgovati. Halifax se složio da je za Njemačku pitanje Nijemaca u Austriji i Čehoslovačkoj od posebnog značenja, ali je upozorio Ribbentropa da je i britanska vlada posebno zainteresirana da se iz tih problema ne izrodi ratni sukob u koji bi bile uvučene mnoge zemlje. Zbog toga će Vlada Njegovog Veličanstva uložiti sav svoj utjecaj kako bi se te teškoće prevladale mirnim putem, a na Njemačkoj je da utječe na austrijske naciste kako bi plebiscit prošao u miru. Ribbentrop je, naprotiv, predložio da bi britanska vlada najsvrsishodnije pridonijela miru kad bi iskoristila svoj utjecaj na kancelara Schuschnigga da opozove plebiscit. Halifax je to odbio s obrazloženjem da se ne može onemogućiti poglavara jedne nezavisne države da održi plebiscit u vrijeme kad smatra da je to najpogodnije. Ali, s obzirom na Ribbentropove tvrdnje da je većina Austrijanaca ionako za priključenje Reichu, Halifax je zaključio da će upravo plebiscit omogućiti pravedno rješenje.⁸⁰

Nakon razgovora s Halifaxom Ribbentrop je poručio u Berlin da nema opasnosti od britanske intervencije zbog Austrije. Velika Britanija prvenstveno želi kupiti vrijeme kako bi dovršila svoj plan naoružanja pa će pokušati umiriti i Francusku. Britansko držanje bi se radikalno promijenilo tek kada bi austrijsko pitanje prerاسlo u međunarodni sukob. Zbog toga je vrlo važno, upozorio je Ribbentrop, na koji način će Njemačka minirati Austriju. Svako odugovlačenje ili dugoročnija nasilna akcija mogla bi izazvati komplikacije.⁸¹

Zaoštavanje odnosa između Austrije i Njemačke potaklo je i francuskog ministra vanjskih poslova Delbosa da njemačkom ambasadoru izrazi zabrinutost zbog alarmantnih vijesti o njemačko-austrijskim graničnim incidenti-

79

Ibid., str. 468-470., Adolf Hitler an Benito Mussolini, pismo, 11. III. 1938., br. 352.

80

Ibid., str. 207-211., Aufzeichnung des Britischen Aussenministers Lord Halifax, zabilješka, 10. III. 1938., br. 145.

81

Ibid., str. 217-218., Reichsaussenminister von Ribbentrop an den Führer und Reichskanzler, izvještaj, London, 10. III. 1938., br. 146.

ma i djelomičnoj mobilizaciji koja bi lančanom reakcijom mogla dovesti do rata, s obzirom da je Europa velika porodica naroda u kojoj se svakoga člana tiče svaki lokalni sukob na tom području.⁸² No, ta izjava Delbosa bila je gotovo poništena informacijom savjetnika njemačke ambasade dr. Curta Bräuera da francuski politički krugovi smatraju dobrim što Francuska nije s Austrijom vezana nikakvim vojnim ugovorom kao s Čehoslovačkom, jer bi sada morala intervenirati.⁸³

Informacije iz europskih prijestolnica bile su za Njemačku povoljne, ali Hitler je usprkos tome bio u stanju izuzetne nepetosti, nervoze, koleričnih ispada i potpune neodlučnosti. To kaotično i gotovo šizofreno stanje njegovog duha nije se moglo nazrijeti iz kratke, odlučne naredbe za početak vojne akcije *Otto* u kojoj je objavio vojnu intervenciju ukoliko se neće moći na drugi način osigurati poštovanje ustava i prestanak nasilja protiv nacionalno svjetsnog stanovništva u Austriji. "Cjelokupnom akcijom rukovodim ja... U našem je interesu da se cijela akcija provede bez primjene sile u vidu miroljubivog i od naroda željenog zaposjedanja. Zbog toga treba spriječiti svaku provokaciju. Ali, ukoliko bi došlo do otpora, treba ga skršiti s najvećom bezobzirnošću... Na njemačkim granicama prema ostalim državama za sada ne treba poduzimati nikakve sigurnosne mjere."⁸⁴ Prema Austriji je istovremeno započela užurbana koncentracija vojske, a i austrijski nacisti su dobili naredbu da budu spremni za akciju. Usprkos tome, kancelar Schuschnigg i članovi vlade doživjeli su pravi šok kad su preko Gleisea primili Hitlerov ultimativni zahtjev⁸⁵ da se plebiscit odgodi za četiri tjedna kako bi se mogli osigurati potrebni uvjeti. Ukoliko austrijska vlada na to ne bi pristala u roku jednog sata (do podneva) Seyss i Glaise će dati ostavku i neće snositi odgovornost za daljnje događaje. S obzirom da Schuschniggu i njegovim suradnicima nije promakla aktivnost njemačke vojske na austrijskoj granici, kao i nervoza austrijskih nacista, bilo je u potpunosti jasno na kakva se događanja aludira.

Seyss se pokorio naredbi iz Berlina, ali je također bio svjestan nemoguće situacije u kojoj se našla austrijska vlada kojoj je još prije nekoliko sati davao podršku. Zato je nazvao Berlin ne bi li se produžio rok za odgovor austrijske vlade. Uspio je dobiti produženje za još jedan sat, ali je istovremeno obavijestio Schuschnigga da više ne može ni na koji način utjecati na razvoj situacije.

Dok se u uredu austrijskog kancelara grozničavo tražilo rješenje na koji se način oduprijeti diktatu Berlina, Schuschnigg se u ime svoje vlade telegrafski obratio za pomoć britanskoj vladi. Na nesreću, austrijski telegram zatekao je

82

Ibid., str. 465, Der Deutsche Botschafter in Paris an das Auswärtige Amt, telegram, Paris, 11. III. 1938., br. 346.

83

Ibid., str. 466, Aufzeichnung des Botschaftsrats Bräuner, Deutsche Botschaft in Paris, zabilješka, Paris, 11. III. 1938., br. 349.

84

Fest, *Ibid.*, str. 751.

85

Ultimatum je bio napisan u vidu pisma koje su potpisali Glaise i Seyss.

Chamberlaina i Halifaxa za vrijeme oproštajnog doručka u čast Ribbentropa pa je on dobio priliku da ublaži alarmantnost vijesti iz Beča. Austrijsko priopćenje o njemačkom ultimatumu i prijetnji invazijom neugodno se dojmilo Chamberlaina koji je neposredno prije prispjeća telegrama zamolio Ribbentropa da prenese Führeru kako iskreno želi da se Velika Britanija i Njemačka sporazumiju. Chamberlain se tako našao u neugodnoj situaciji da mora reagirati na austrijski vapaj iako se to uopće nije uklapalo u njegovu političku koncepciju i buduće planove. Zato je njegova reakcija bila znatno suzdržanija od Halifaxove koji se vidno uzrujao zbog pritisa i prijetnji Berlina. Predložio je da se odgođeni plebiscit održi kasnije pod međunarodnom kontrolom, ali Chamberlain ga nije podržao smatrajući da plebiscit nije dobro rješenje. Ribbentrop je njihovo neslaganje iskoristio da izrazi sumnju u istinitost austrijskih tvrdnji o prijetnjama iz Reicha. Sugerirao je da se po svemu sudeći radi o prijetnjama samih austrijskih nacista. Na Halifaxovu primjedbu da je situacija vrlo ozbiljna kad se Schuschnigg prijeti invazijom spremno je uzvratilo da telegram ne govori ništa u tom smislu, a Chamberlain se rado priklonio njegovoj interpretaciji da pritisak o kojem govore austrijski telegrami u krajnjoj konsekvenci ne znače invaziju. Kad je na kraju iz Beča stigla i vijest da njemački ultimatum istječe u 14 sati i 30 minuta Ribbentrop je još jednom izrazio sumnju u istinitost te vijesti pa je obećao da će zatražiti autentične informacije iz Berlina što je naposljetku u potpunosti umirilo njegove domaćine.⁸⁶

S obzirom na takvo raspoloženje u Londonu, britanski ambasador predao je u Berlinu samo oštar protest britanske vlade povodom njemačkog ultimatum austrijskoj vladi, a s gotovo istovjetnom notom pridružio se i francuski ambasador Poncet. Više od toga ni Velika Britanija ni Francuska nisu bile spremne učiniti za Austriju.⁸⁷

Austrijski kancelar i njegovi suradnici nakon grozničavog vijećanja nisu vidjeli drugo rješenje već da preko Seyssa pokušaju otkloniti njemački ultimatum. Seyss nije vjerovao da će išta postići, ali je ipak nazvao Göringa koji je, zbog krajnje napetog stanja u kojem se nalazio Hitler, čitavu operaciju preuzeo u svoje ruke. Od njega Seyss nije uspio dobiti više nikakvu odgodu, a kako austrijska vlada nije prihvatila ultimatum u zadanom roku, Göring je zaključio da ga je odbila pa je naredio da Schuschnigg odmah mora dati ostavku. Novu vladu moraju sačinjavati većinom nacisti s kancelarom Seyssom na čelu. Ukoliko se ovi zahtjevi ne prihvate za jedan sat njemačke trupe će u 19:30h prijeći austrijsku granicu. Seyss je novi njemački diktat prenio predsjedniku Republike Miklasu, ali on ga je odmah u cjelosti odbio.

86

ADAP, str. 225-227., *Aufzeichnung des Reichsaussenministers von Ribbentrop*, zabilješka, London, 11. III. 1938., br. 150.; Winston Čerčil, *Drugi svetski rat*, Beograd, bez g. izd., tom I, str. 253.

87

Ibid, str. 472., *Die Britische Botschaft in Berlin an Reichsminister von Neurath*, verbalna nota, Berlin 11. III. 1938., br. 355; str. 472-273. *Botschafter Francois-Poncet an Reichsminister von Neurath*, verbalna nota, Berlin, 11. III. 1938., br. 356.

Schuschnigg, državni sekretar za obranu i državni sekretar za sigurnost nakon kratkog vječanja su zaključili da austrijska vojska koja je raspršena po cijeloj zemlji i policija koja je blokirana aktivnostima nacista nemaju nikakve šanse protiv njemačke vojske. Zbog toga je Schuschnigg ustrajao na svojoj ostavci, koju je predsjednik Miklas ipak nevoljko prihvatio, ali nikako nije htio imenovati Seyssa novim kancelarom već samo vicekancelarom, dok bi kancelar postao dr. Otto Ender koji je tu funkciju već ranije obnašao. S takvim prijedlogom se i Seyss složio, ali Nijemci su i to odbili, pa je Seyss pod pritiskom svojih suradnika ipak počeo slagati listu ministara za svoj kabinet. U međuvremenu je Globotschnigg uspio izboriti produženje roka do 18:30h do kada Seyss mora biti imenovan kancelarom, a Schuschnigg se preko radija obratio Austrijancima. Obavijestio ih je o teškoćama kroz koje prolazi predsjednik Republike jer se ne želi pokoriti diktatu i prijetnjama Reicha da će njemačke trupe zaposjesti Austriju ukoliko ne imenuje kancelara i vladu prema njemačkoj želji. Njemačke tvrdnje da austrijska vlada ne vlada situacijom u zemlji i da krv teče u potocima Schuschnigg je ocijenio potpunom laži, ali upravo zato što austrijska vlada pod svaku cijenu želi spriječiti prolijevanje german-ske krvi odlučila je ustuknuti pred silom, pa je naredila austrijskoj vojsci da, ukoliko bi došlo do njemačke vojne intervencije, ne pruža otpor. Na kraju se oprostio od austrijskog naroda u svoje ime i u ime svoje vlade sa željom da Bog čuva Austriju.⁸⁸

Njemačka vojska je u 20:15h dobila naređenje da krene prema Austriji. Tek kad je bila potpisana ta naredba Göring je telefonski naredio Seyssu da telegrafski u ime privremene vlade hitno zamoli vladu *Reicha* da pošalje svoju vojsku u Austriju kako bi se spriječilo prolijevanje krvi. Na taj se način cijela operacija zaposjedanja Austrije trebala "legalizirati". Ali s obzirom da je predsjednik Miklas tek oko ponoći imenovao Seyssa kancelarom i to tek kad je bio izložen neposrednoj fizičkoj prijetnji nacista koji su zauzeli njegov ured, Seyss je telegram poslao samo kao privatna osoba, jer još nije bio imenovan kancelarom, a nakon Schuschniggove ostavke nije više bio ni ministar vlade.⁸⁹ Seyss je svoju ulogu u tim dramatičnim događanjima rezignirano okarakterizirao kao ulogu povijesne telefonistice, ali je ipak u noći 12. ožujka pokušao zaustaviti invaziju njemačke vojske na Austriju koja više nije imala smisla nakon odluke predsjednika Miklase da austrijska vojska ne pruži otpor. S njim se slagao i Keppler, ali Hitler se nije htio odreći zadovoljstva da pobjedonosno umaršira u svoju bivšu domovinu, tim više što je nekoliko sati ranije princ Philipp Hessenski koji je preuzeo ulogu kurira između Berlina i Rima javio da Mussolini nema ništa protiv ulaska njemačkih trupa u Austri-

88

Ibid., str. 481., *Aufzeichnung des Legationsrats Altenburg, Auswärtiges Amt, zabilješka, Berlin, 12. III. 1938.*, br. 371.; Schuschnigg nije htio napustiti Austriju pa je uhapšen i deportiran u logor Sachsenhausen gdje mu se dobrovoljno pridružila supruga. Oboje su preživjeli rat. Eugen Kogon, *Der SS-Staat*, München, 1979. str. 212.

89

Robert Ingrim, *Der Griff nach Österreich*, Zürich, 1938., str. 154-155.

ju. Obuzet osjećajem velikog olakšanja, Hitler je euforično obećao da to Mussoliniju nikad neće zaboraviti.⁹⁰

Njemačka vojska je 12. ožujka ujutro prešla austrijsku granicu pri čemu se evidentno manifestirala nespремnost njemačkih vojnih snaga. Hitler se nije bezrazložno toliko zahvaljivao Mussoliniju. Glavnina motoriziranih jedinica je zbog neadekvatnih priprema za takvu akciju i kvarova na motorima zakrčila sve prometnice prema Beču pa je napredovanje njemačkih snaga s kojima je Hitler toliko prijetio bilo krajnje usporeno i ni najmanje trijumfalno. Usprkos tome, njemačka vojska je svuda dočekivana s oduševljanjem. Gotovo odmah su, što iz straha, što iz nemoći, što iz realnopolitičkih razloga, utihnule pristalice Schuschnigga i *Domovinskog fronta* što je za njemačku okupacijsku vojsku bila izuzetno sretna okolnost. Usprkos toj očiglednoj manifestaciji nespремnosti njemačkih vojnih snaga oduševljenje masa nije se stišavalo. Stanovništvo Beča je sve do ponoći na ulicama strpljivo čekalo dolazak prvih njemačkih jedinica iako je sniježilo i bilo izuzetno hladno.

Opće oduševljenje kojim su mase prihvatile pobjedničku stranu odmah je iskorišteno za pripremu zakona o ujedinjenju Austrije s Njemačkom. Na sam dan kada je trebao biti održan Schuschniggov plebiscit 13. ožujka, nova austrijska vlada na čelu sa Seyss-Inquartom prihvatila je predloženi zakon kojim Austrija postaje jednom od njemačkih pokrajina. Odlučeno je da će se o ujedinjenju Austrije i Njemačke odlučiti 10. travnja tajnim plebiscitom.⁹¹ Usprkos tome što je odluka o ujedinjenju trebala biti donesena tek za mjesec dana, novi austrijski ministar pravosuđa dr. Franz Hueber izjavio je u ime vlade da je prihvaćanjem tog zakona ustvari već provedeno ujedinjenje Njemačke i Austrije. Ali ipak, zakon o ujedinjenju trebao je ratificirati predsjednik Republike. Miklas se posljednji put suprotstavio i odbio ratificirati taj dokument. Svoja ovlaštenja prenio je na novog kancelara s obrazloženjem da je ometan u vršenju svojih dužnosti čime je sačuvao svoju čast, ali nije mogao sačuvati i Austriju.

Europa je vrlo brzo prihvatila *Anschluss* Austrije kao gotov čin. Samo je iz reakcija neposrednih austrijskih susjeda, Italije i Švicarske, izbijao određeni strah i nada da se njemački zahtjev za ujedinjenjem svih Nijemaca u maticu zemlju ne odnosi na Nijemce iz Južnog Tirola i Švicarske. Talijani su zato tražili da se objavi Führerovo pismo Mussoliniju u kojem on garantira granicu na Brenneru. Na to su ih potakle antitalijanske demonstracije prilikom prolaska njemačke vojske kroz Innsbruck. Njemačka strana na to nije pristala, ali je obećala istragu kako bi se ubuduće spriječili takvi incidenti.⁹²

90

Toland, *Ibid*, str. 614.

91

Istog dana, 13. III. u jednoj Tirolskoj zabačenoj općini prema programu je održan planirani plebiscit. Zbog udaljenosti i teškoća u komunikaciji stanovništvo nije dobilo obavijest o odgodi plebiscita i upadu Nijemaca u Austriju. Rezultat izjašnjava bio je 95 % u korist Schuschniggove samostalne Austrije.; Zernatto, *Ibid*, str. 277.

92

ADAP, str. 489-490., Aufzeichnung des Staatsekretärs von Mackensen, zabilješka, Berlin, 14. III. 1938., br. 383.

Švicarski državni savjetnik dr. Giuseppe Motta koji je bio na čelu političkog odjela švicarskog državnog savjeta pohitao je u njemačko poslanstvo u Bernu da bi izrazio divljenje načinom na koji je riješena unutrašnjopolitička rastrganost Austrije, a ujedno i zahvalnost što određena koncentracija njemačke vojske u Voralbergu nije uperena protiv Švicarske.⁹³

U Beogradu je *Anschluss* Austrije prihvaćen potpuno mirno. Još u siječnju za vrijeme posjeta jugoslavenskog predsjednika vlade Stojadinovića Reichu Hitler je dao svečanu izjavu da Njemačka neće postavljati nikakve teritorijalne zahtjeve prema Jugoslaviji. Zbog toga je jugoslavenska vlada zauzela stav da ukoliko netko treba braniti Austriju onda su to Italija, Francuska i Engleska koje su je stvorile ugovorima o miru, a ne Jugoslavija.⁹⁴

Velika Britanija odlaskom Edena još je više smanjila interes za Srednju Europu, ali iako je britanska štampa ocijenila njemački postupak kao teško opterećenje britansko-njemačkih odnosa, britanske vlasti suzdržale su se od bilo kakvih prijetnji ili zahtjeva za povlačenjem njemačke vojske iz Austrije, što znači da su prihvatili činjenično stanje.⁹⁵

Francuzi su se malo više uzbudili. Prikazali su austrijski događaj teškim udarcem za Francusku i Veliku Britaniju. Međutim, njihova ljutnja nije bila uperena samo protiv Hitlera koji je za *Anschluss* odabrao najpovoljniji trenutak, već i protiv Mussolinija koji se nije htio pridružiti francusko-britanskom protestu, jer nije shvatio da je to i za Italiju težak moralni udarac.⁹⁶

Reakcija Washingtona bila je samo jeka onog što se dešavalo u Londonu i Parizu. Američku vladu je jedino zabrinjavao pritisak američkih Židova koji su zahtijevali da se zauzme za njihove sunarodnjake u Austriji. Zbog toga je njemačkom ambasadoru dr. Heinrichu Dickhoffu priopćeno da će se njemačko-američki odnosi vrlo zahladiti ako se položaj austrijskih "manjina" pogorša. Dickhoff je sve aluzije u tom pravcu odbio izjavom da je američko javno mišljenje već toliko nesklono Njemačkoj da do većeg zahlađenja odnosa i ne može doći, a da će se u Austriji kao i u ostalim dijelovima Njemačke činiti ono što njemačka vlada smatra ispravnim.⁹⁷

93

Ibid, str. 489., Der Deutsche Gesandte in Bern an das Auswärtiges Amt, telegram, Bern 14. III. 1938., br. 382.

94

Milan M. Stojadinović, *Ni rat ni paht*, Rijeka, 1970., str. 456.

95

ADAP, str. 474., Der Deutsche Geschefträger in London an das Auswärtige Amt, telegram, London, 12. III. 1938., br. 359.; Winston Churchill je jedini 14. ožujka u Donjem domu oštro napao defetizam britanske vlade koja ne shvaća da je Beč komunikacijski centar svih zemalja nasljednica Austro-Ugarske, svih zemalja jugoistočne Europe i kao takav je odskočna daska za njemačku dominaciju nad ovim područjima. Churchill je predvidio brzi kraj Male Antante i Čehoslovačke. Čerčil, *Ibid*, str. 254-255.

96

Ibid, str. 475., Der Deutsche Botschafter in Paris an das Auswärtige Amt, telegram, Paris, 12. III. 1938., br. 366.

97

Ibid, str. 493-494., Der Deutsche Botschafter in Washington an das Auswärtige Amt, telegram, Washington, 15. III. 1938., br. 391.

U takvom međunarodnom ozračju Hitler je 10. travnja nesmetano mogao provesti najavljeni plebiscit. Uspjeh je prevazilazio i najoptimističnija očekivanja jer se čak 99,75% Austrijanaca izjasnilo za *Anschluss*. Gotovo isti postotak Nijemaca je u Reichu podržao ujedinjenje. Takav rezultat se mogao i očekivati, jer je izjašnjavanje samo formalno bilo javno. Austrijanci su u tom kratkom razdoblju već dobro upoznali djelovanje Gestapa. Uhićenja i deportacije bili su masovna pojava u cijeloj Austriji. U takvim okolnostima ostalo je malo hrabrih pogotovo što su poluotvorene glasačke kabine omogućavale nacističkim glasačkim odborima da dobro vide kako se tko izjašnjava.

Anschluss Austrije Hitler je smatrao naj sretnijim trenutkom u svom životu. Za europske političke odnose taj je događaj bio prijeloman, jer je cijena mira prvi puta nakon Prvog svjetskog rata bila plaćena suverenitetom jedne europske države što je bio samo početak razaranja sistema međunarodnog prava i sigurnosti koji će nakon Čehoslovačke i Poljske rezultirati svjetskim ratom dotad neviđenih razmjera.

Literatura

- Akten zur Deutschen Auswärtigen Politik 1918-1945*, Aus dem Archiv des Deutschen Auswärtigen Amtes, serie D (1937-1945), Bund I, Von Neurath zu Ribbentrop (September 1937- September 1938), Baden Baden 1950.
- Alan Bullock, *Hitler, Study in Tyranny*, Pelican Books, 1986.
- Vinston Čerčil, *Drugi svetski rat*, Prosveta, Beograd, bez g. izd.
- Joachim C. Fest, *Hitler, Der Führer*, Verlag Ullstein, Frankfurt/M, 1976.
- Ian Kerkshaw, *Hitler 1889-1936, Oholost*, Zagraf, Zagreb, 2000
- Erhard Klöss, *Von Versailles zum Zweiten Weltkrieg*, Verträge zur Zeitgeschichte 1918-1939., dtv, München, 1965.
- Eugen Kogon, *Der SS-Staat*, Wilhelm Heyne Verlag, München, 1979.
- Robert Ingram, *Der Griff nach Österreich*, Zürich, 1938.
- Kurt Schuschnigg, *Dreimal Österreich*, Thomas Verlag, Jakob Hegner in Wien, 1937.
- William L. Shirer, *Uspon i pad Trećeg Reicha*, Znanje, Zagreb, 1977.
- Milan M. Stojadinović, *Ni rat ni pakt*, O. Keršovani, Rijeka, 1970.
- Die Tagebücher von Joseph Goebels, Sämtliche Fragmente*, Elke Frölich, Im Auftrag des Instituts für Zeitgeschichte und in Verbindung mit dem Bundesarchiv, Teil I, Aufzeichnungen 1924-1941, Band 2., 1. 1. 1931-31. 12. 1936., K. G. Saur, München, 1987.
- A. Y. P. Taylor, *English History 1914-1945*, Oxford University Press, 1975.
- A. Y. P. Taylor, *The Origins of the Second World War*, Penguin Books, London, 1985.
- John Toland, *Adolf Hitler*, Ballantine Books, New York, 1977.
- Guido Zernatto, *Die Wahrheit über Österreich*, Longmans, Green and co., New York-Toronto, 1938.

Summary

**Genesis of German-Austrian Relations in the
Period of 1933-1938**

Austrian-German relations dating from the period Hitler took the power to Anschluss of Austria clearly demonstrate parallelism of German foreign policy created by Ministry of Foreign Affairs still not completely under Nazi influence on one side, and NSDAP with Hitler on the other. The situation has been changed with the new minister of foreign affairs Ribbentrop taking the power. Austrian issue was a turning point of European political relations, as the peace was achieved by sovereignty of one of the European states being sacrificed. This was just a starting point of destruction of the system of international law and security

Key words: Anschluss, Hitler, Schuschnigg, Papen, Seyss-Inquart, Homeland front, Berchtesgaden's Treaty, Tavs's Plan